

Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας

***Τίτλοι τέλους για την «Παγκόσμια
Βρετανία» μετά την έξοδο της
από την ΕΕ***

Ιωάννης Σγούρος

Ξ2015044

Επιβλέποντες καθηγητές: Βιλελμίνη Σωσώνη

Σωτήριος Λίβας

Κέρκυρα, Σεπτέμβριος 2019

Πίνακας περιεχομένων

1.Εισαγωγή.....	2
2. Πρωτότυπο.....	3
3. Μετάφρασμα.....	13
4. Κειμενική Ανάλυση.....	25
Εισαγωγή.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
5. Επιμέρους Σχόλια.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
5.1 Ορολογία.....	28
5.2 Ακρωνύμια.....	29
5.3 Νεολογισμοί.....	30
5.4 Όροι με Πολλαπλές Αποδόσεις στα Ελληνικά.....	31
5.5 Έλλειψη ισοδυναμίας πάνω στο επίπεδο της λέξης.....	31
6. Συμπέρασμα.....	34
7. Βιβλιογραφία.....	35

1.Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματεύεται τη μετάφραση ενός διαδικτυακού άρθρου υπό τον τίτλο «No “Global Britain” after Brexit». Θεματικό άξονα του κειμένου αποτελεί η έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και η μετέπειτα θέση του στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Πρόκειται συνεπώς για ένα κειμενικό σύνολο το οποίο εντάσσεται στα ειδικά κείμενα της γλώσσας της οικονομίας. Όπως είναι φυσικό, η μεταφραστική διαδικασία ενός κειμένου οικονομικής φύσεως εγκυμονεί διάφορους κινδύνους, δημιουργεί μεταφραστικές δυσκολίες και μεταφραστικά ζητήματα που απαιτούν την άμεση παραπομπή σε ένα θεωρητικό υπόβαθρο που θα συμβάλλει στην διευθέτησή τους, μέσω των στρατηγικών και των οδηγιών που παρέχει. Ακολουθεί, λοιπόν, η επισήμανση των μεταφραστικών ζητημάτων στο πλαίσιο του εν λόγω κειμένου καθώς και ο τρόπος αντιμετώπισης τους.

2. Πρωτότυπο

No “Global Britain” after Brexit

Leaving the EU Weakens UK Foreign and Security Policy,

Closer Ties Remain in Germany’s Interest

Claudia Major and Nicolai von Ondarza

Under the leitmotif of “Global Britain”, the British government is painting Brexit as a unique opportunity to rethink its foreign and security policy: stronger, more influential, more global. The heart of the concept is a global outlook and bilateral agreements to compensate the loss of EU ties. In fact, however, the looming reality of Brexit appears to be weakening the United Kingdom diplomatically and spotlighting the constraints that individual nation states face. Confronted with rising transatlantic tensions and a resurgent China and Russia, the EU has no interest in having a weakened and insecure neighbor right across the Channel. But neither will the EU offer the UK special access to its foreign and security policy as a third country. In parallel to the Brexit negotiations, Germany should therefore keep channels open by intensifying the bilateral relationship and proposing new European foreign policy consultation formats.

The United Kingdom traditionally sees itself as a global actor with diplomatic and military influence. Yet London’s geopolitical influence was fading even before the 2016 Brexit referendum, which has only accelerated the process. With attention distracted by domestic issues (especially the Scottish independence referendum in 2014, the Brexit referendum and the ensuing exit process), the British have been largely absent from central international conflicts, including the Ukraine crisis and the war in Syria.

At the same time Prime Minister Theresa May and her ministers expound major foreign policy ambitions under the motto “Global Britain”. In the utopian version of Brexit the UK, freed from the constraints of EU membership, steps out into the world to renew its globalist outlook and influence. In this sense Prime Minister Theresa May and Foreign Minister Boris Johnson envision a global foreign policy that establishes a presence in every region of the globe, revives old alliances, creates new partnerships, strengthens the multilateral order and – after leaving the EU – a UK that creates its own system of free trade agreements with the rest of the world.

At this juncture, London has neither spelled out what those lofty goals would mean in conceptual terms nor allocated adequate resources to their fulfilment, as the British Parliament recently criticised. Even after Brexit, the three traditional pillars of British foreign policy – relations with the EU and European states, with the United States, and with the most important international organisations – will remain structurally defining. But London will find itself forced to adapt them to the new circumstances.

A Difficult Relationship with the EU

As the UK shapes its post-Brexit relationship with the EU, in the sphere of foreign and security policy it is seeking to preserve the greatest possible access to EU policies and processes.

To date foreign and security policy has been explicitly bracketed out of the Brexit talks. Following the political agreement in March 2018 on most of the separation issues (with the crucial exception of the Northern Ireland question) and the transition period, the talks now move on to translating the political agreement into legal form, seeking a solution for Northern Ireland and setting the framework for the future relationship. Both sides aim to discuss cooperation on foreign and security policy separately from the economic relationship. Two areas are specifically involved here: Firstly, access to the EU's existing structures and processes, including the European Defence Agency (EDA) and the planning process for EU operations. Here the question of how the UK can participate in the EU's security debates as a third country needs to be answered, along with the conditions under which it is permitted to participate in joint projects (if at all).

Secondly, access to the emerging EU defence structures will need to be clarified. Since 2016 the EU has initiated a set of changes which can produce a qualitative leap. This applies above all to the Permanent Structured Cooperation (PESCO), which enables groups of EU states to cooperate more closely; the European Defence Fund (EDF), through which the Commission intends to fund joint research, development and procurement; and CARD (Coordinated Annual Review on Defence), to coordinate defence planning at EU level.

One irony of Brexit is that London is seeking to participate as a third state in parts of the Common Security and Defence Policy (CSDP) that it rejected while it was a member of the EU. Until recently, for example, the British were blocking an increase in the European Defence Agency's budget. Although London supplied personnel and equipment for operations (for example for EU Operation Atalanta), its contribution remained small compared to the capabilities of the British armed forces. Especially in foreign and security policy, the Brexiteers have failed to make the case that EU membership effectively constrained the United Kingdom's room for manoeuvre. After all, like all member states London possessed a veto – of which it made regular use, in particular in defence matters.

At the 2018 Munich Security Conference in February, Prime Minister May named two reasons why the United Kingdom wishes to cooperate closely with the EU on foreign and security policy: Firstly, London wants to avoid being excluded from the major European diplomatic debates. Shortly after that speech, in March 2018, the British experienced the EU's value as a diplomatic forum, when the EU institutions coordinated the European response to the poisoning of the former Russian double agent Sergei Skripal.

Secondly, London wishes to limit the repercussions of Brexit on its own defence industry and preserve its access to the EU market and future cooperation projects like the EDF. The latter has the potential to become a decisive factor for the development of the EU's defence industry. Recent doubts over the reliability of the transatlantic relationship have reinforced calls for more EU security and defence cooperation. At the same time, the legal framework of EU defence cooperation – in particular single market rules – makes it harder for the non-member UK and its defence industry to participate. The diplomatic row over Galileo, where UK firms are to be excluded from future contracts, has highlighted this challenge.

But the EU-27 also has an interest in cooperation with London. Even after Brexit, security problems affecting the EU will also touch on the United Kingdom (and vice versa), be they stabilisation operations in the European neighbourhood or dealing with a resurgent Russia. In contrast to the rest of the EU (bar France), the UK continues to possess unique security and defence capabilities. For example, the United Kingdom has Europe's strongest reconnaissance capabilities, with 44 percent of the EU's airborne early warning and control planes and almost half of its military transport aircraft.

Nevertheless, the EU's post-Brexit relationship with the United Kingdom will be no substitute for the current integration in the EU's Common Foreign and Security Policy. There are two reasons for this: Firstly, the EU has made it clear that it takes a hard line on the CSDP too. As a third state the United Kingdom will not have a seat at the table when the Union takes decisions on foreign and security policy. On the other hand, an arrangement like Norway's – which has no vote on EU foreign policy but participates in sanctions and supplies funding and troops for EU operations – will not be acceptable for the United Kingdom.

Secondly, talks between the EU and third states are generally conducted between senior EU officials (like the High Representative) and their counterparts, in this case the British foreign secretary. But in foreign and security policy this is no substitute for direct dialogue between member states within the EU institutions. This faces both sides with a geostrategic dilemma: Despite shared interests, the EU will keep the United Kingdom at arm's length where its foreign and security policy is concerned.

Bilateralism and Small Formats

Faced with the prospect of limited participation in EU processes, London is looking for alternative forums. Especially in the field of security, this has led the UK to seek to strengthen their bilateral relationships in Europe, as evidenced by agreements with France, Poland and – prospectively – Germany.

Security and defence relations with France were already close before the Brexit vote. In the Lancaster House Treaties of 2010 London and Paris agreed to deepen ties in a wide range of defence and security topics. Both sides emphasise the importance of their cooperation and their leading roles in security and defence matters, pointing to their status as nuclear powers and UN Security Council members, their high defence

spending and their experienced armed forces. In January 2018 they agreed a further deepening of cooperation, including in the maritime sector and the fight against terrorism and instability especially in the Sahel.

The United Kingdom also wants to participate in France's new prestige project, the European Intervention Initiative (EI2). EI2 seeks to unite politically willing and militarily able European states, such as Denmark, Estonia and Italy, to jointly carry out military interventions more effectively. While Germany criticises the EI2 for organising defence cooperation outside the EU structures, the French see exactly this European (rather than EU) character as a pragmatic possibility for keeping London in the European security cooperation after Brexit and therefore ensuring Europe's capacity to act.

Yet, the decisions of January 2018 are not a quantum leap. Rather they reflect the efforts of both countries to preserve continuity in the relationship despite Brexit. In view of the strict French positions on other Brexit questions, this serves the British interests.

The closer cooperation with Poland agreed in December 2017 is new. Although planning began before the Brexit referendum, both states have noticeably stepped up their efforts since the Brexit vote. They intend to expand cooperation in areas like training, cyber-security and defence industries. Cooperation on fighting Russian disinformation represents a central element, to which London has committed five million pounds.

Germany, in contrast, initially scaled back bilateral cooperation after the Brexit vote in 2016, to avoid undermining the EU's Brexit negotiations. Not until April 2018 did the foreign ministers of the two states announce a "strategic dialogue on foreign and security policy" to direct attention to shared challenges beyond Brexit. The first goal of this dialogue is the adoption of a bilateral "Compact on Global Responsibilities" in autumn 2018, in which London and Berlin intend to name topics for cooperation. The two defence ministers also hope to agree closer cooperation in summer 2018, for example on cyber-security. Thus far, however, both announced initiatives remain empty shells. This is symptomatic for German-British relations in the Brexit context: One reason for London to seek a closer partnership with Berlin in security questions is its belief that Germany holds decisive sway over the Brexit talks. Berlin on the other hand prioritises cooperation with the EU-27.

Alongside bilateral relationships, London is also seeking to deepen cooperation in existing formats. These include the hitherto rather marginal Northern Group, to which Germany also belongs. In addition, the British government hopes to strengthen the Joint Expeditionary Force (JEF), in which the Baltic states, Denmark, the Netherlands and Norway participate. The June 2017 decision by Sweden and Finland to join the JEF represented a success for London. The British focus on these formats and its command of a multinational battalion in Estonia (within NATO's Enhanced Forward Presence,

eFP) underline how the United Kingdom is consolidating its role as a regional leader in the Baltic states and northern Europe.

These formats can serve to link the UK into the EU, and possibly as a way to channel UK interests into EU debates. They also offer opportunities to shape collective responses to security problems in and around Europe that will also continue to affect London. With the exception of British-French relations, this strategy has proven largely fruitless to date. There remains a yawning gap between the rhetoric of qualitatively new relations and the practice.

An Increasingly Unbalanced “Special Relationship”

The most important pillar of British foreign and security policy has traditionally been its “special relationship” with the United States, in the sense of a dense web of political, economic and military ties. The United Kingdom’s uppermost security objective remains to keep the United States committed to Europe and to stay a relevant military partner for the Americans. To underline its value it therefore was the United Kingdom that supplied the largest non-US contingents for the US interventions in Afghanistan and Iraq.

But the relationship was already in flux before Brexit. On the one hand, the United Kingdom’s military significance for the United States has declined markedly; on the other, British public support for major military interventions collapsed after the experience of the Iraq War. This was starkly underlined in 2013 when the House of Commons voted against military intervention in Syria. In the fight against the so-called Islamic State, London initially restricted its support for the United States to Iraq and only intervened in Syria after France triggered the EU’s military assistance clause following the November 2015 terrorist attacks in Paris.

The Brexit vote has caused another shift in the strategic importance of the “special relationship” for the United Kingdom, and amplified the asymmetry. From US perspective London becomes a less valuable diplomatic asset after Brexit, as it can no longer represent Washington’s interests within the EU.

May’s government, on the other hand, has made a free trade agreement with the United States a cornerstone of her Brexit strategy. In line with her “Global Britain” plans, Theresa May hopes to negotiate comprehensive free trade agreements with the rest of the world. The flagship of this venture is a deep free trade agreement with the United States, which is the destination for about 18 percent of British exports and thus the United Kingdom’s second-largest trading partner (after the EU-27 with about 48 percent). The Trump Administration, which itself tends towards bilateral rather than multilateral trade agreements, has already declared its fundamental willingness to negotiate. But to date the process has not moved beyond preliminary talks while even close partners such as Canada have been targeted with additional tariffs. In any case, such an agreement cannot come into effect before 2021 at the earliest, when the

transition period is foreseen to end. It is certainly clear that a British-American free trade agreement is a significantly higher priority for London than for Washington.

In fact, striking diplomatic tensions have arisen between London and Washington. During the presidential election campaign, Donald Trump was one of the few international leaders to openly support Brexit. Initially, Theresa May was the first European leader Trump received in Washington, complete with public celebration of the “special relationship”.

But in January 2018 Trump cancelled a planned trip to London to open the new US embassy, in expectation of large-scale protests. He had already visited five other EU states: Belgium, France, Germany, Italy and Poland. A state visit to the United Kingdom has been postponed several times in the face of major public and parliamentary push-back, and is now scheduled for summer 2018. After Donald Trump disseminated videos by the extreme right-wing “Britain First” movement on Twitter even Prime Minister May felt forced to publicly criticise him. Although those diplomatic spats can be attributed to President Trump’s idiosyncratic style of communication it is striking that they have been conducted in such a visible manner. On the other hand cooperation at working level has been largely unaffected. And finally, the United States (like the European allies) granted the British unambiguous support over the Skripal incident, and expelled sixty Russian diplomats.

Diverging Priorities

What is even more striking is that the United Kingdom has joined the other EU states in opposing central strategic shifts in foreign and security policy by the Trump Administration, despite its heavy dependency. Four examples stand out:

Firstly the Iran nuclear agreement, which the United Kingdom was central to negotiating as part of the EU-3. When Trump first called the agreement into question and finally withdrew from it, London joined Berlin and Paris in defending the deal in explicit opposition to Washington.

The second example is the Paris Climate Accord, from which President Trump has announced the United States will also withdraw. During the G-7 summit the United Kingdom sided with the EU and the other three European members (France, Germany, Italy) in defending the Accord and has committed to abide by its own climate commitments after Brexit.

In the growing trade conflict between the United States and the EU (as well as Canada, Japan and other US allies), the Trump administration’s additional tariffs on steel and aluminium also affect the EU, including the UK. This has been criticised by UK Prime Minister May, as has Trump’s decision to “unsign” the June 2018 G-7 declaration. With the UK presumably bound to the EU customs union until at least 2021, it will likely be caught in the crossfire if the EU-US trade conflict further intensifies.

Donald Trump's decision to move the US embassy in Israel to Jerusalem is a fourth example, calling into question the two-state solution for the Israel-Palestine conflict. Here again London joined the EU in criticism. Foreign Secretary Boris Johnson has made it clear that the United Kingdom will be maintaining its embassy in Tel Aviv and upholding the two-state solution.

It is striking, finally, that the United States under Trump – even more than in the past – picks and chooses European partners according to policy area and convenience, and has no qualms about playing them off against each other. London was especially peeved that President Trump coordinated most closely with French President Emmanuel Macron in advance of the April 2018 air strikes against Syria. Prime Minister May then deliberately disregarded usual parliamentary procedure to enable Britain to participate in the attacks.

All in all, the “special relationship” is not transpiring to be the foreign and security policy lifeline that leading Brexiteers like Boris Johnson wished for. While the asymmetry has expanded to London's disadvantage, British responses to Trump's major strategic policy shifts have been closer to the EU's. That should not lead Germany and the EU-27 to gloat, but encourage them – whether despite or because of Brexit – to keep London close in central foreign policy and security matters.

International Organisations

The third traditional pillar of British foreign and security policy is its presence in international organisations, the most important being its permanent seat in the UN Security Council, NATO membership, participation in the G7/G20 summits, and voting rights in institutions like the IMF, the OECD and the WTO. Although London potentially loses access to EU coordination in international organisations, it will presumably continue to coordinate closely with its European partners, whether bilaterally or multilaterally.

But the influence it can exercise through these forums is limited: London's most recent veto in the UN Security Council was close to thirty years ago, its last solo veto (without the United States or France) almost half a century ago. On the other hand, London almost always introduces its resolutions in the UN Security Council jointly with Paris and/or Washington. Meanwhile, the fifty-three-member Commonwealth of Nations is too heterogeneous to become a relevant foreign policy and security forum.

NATO as Potential Beneficiary

NATO is a different matter. If the United Kingdom can no longer shape collective answers to security problems within the EU framework, NATO will become the main forum for coordination with allies. London already appears to be stepping up its engagement, and emphasises that it is one of the few countries to fulfil both NATO's 2 percent and 20 percent targets (2 percent of GDP spent on defence, with 20 percent of that going to investment).

In absolute figures the United Kingdom has the highest defence spending of all European NATO members. Together with France it deploys the most troops on operations. London has already announced its intention to boost its engagement, although without naming details. Cyber-security, in which it has great expertise, would be conceivable. London is also increasing its personnel and seeking to assume political leadership. Finally the British also point to their contributions to NATO's defence and deterrence measures, such as leading one of the four multinational battalions that form NATO's eFP on its Eastern flank. But that was decided before the Brexit vote and therefore cannot be regarded as an expression of heightened commitment.

NATO stands to benefit from greater British engagement nonetheless, as it will represent the only defence forum in Europe where London continues to play a role and can back up its "Global Britain" ambitions.

The Limits of the Nation State

The analysis of the three pillars of British foreign policy demonstrates that the United Kingdom's desire to compensate the negative consequences of Brexit by stepping up its international engagement shows little by way of results to date. In practice London can point above all to continuity, for example in the Franco-British context, but not as yet to anything substantially new. That said, in these times continuity is itself positive. And it will take time before agreements produce results.

At the same time there are very clear limits to what a single nation state can achieve on its own in terms of foreign policy, even one as large as the United Kingdom. Close cooperation with partners will be crucial in tackling central foreign and security policy challenges, be it the future of the Iran deal or dealing with Russia or North Korea. This was illustrated very clearly by the Skripal incident, where London required the support of its European partners because unilateral foreign policy responses have little impact against a country the size of Russia. As a non-EU member the United Kingdom will no longer be able to shape EU decisions but will simply have to decide whether to accept them.

Another factor is that London has yet to put much in the way of resources behind its "Global Britain" concept. The Foreign and Commonwealth Office has recruited additional civil servants, but most of the extra resources have gone into dealing with the consequences of Brexit, for example in the area of trade or increasing the resources for bilateral relations in Europe. The UK will keep or even expand its Brussels representation to substitute the coordination done via EU bodies. Nor is the military dimension of "Global Britain" by any means secure. In the 2015 Spending Review, defence was spared from cuts, with defence spending due to rise by 5 percent in real terms by 2020/21. Yet the parallel 2015 Strategic Defence and Security Review made a range of new commitments, more in fact than the Ministry of Defence (MoD) can afford from the 5 percent increase (partly because it was over-optimistic on efficiency savings). Now London has to choose between providing additional funds to uphold its

military planning or reducing capabilities and rescheduling programmes to stay within budget. The British MOD has even commissioned a study on a UK substitute for the EU's Galileo Global Positioning System, which would siphon substantial resources away from other programmes to duplicate a capability that already exists.

The British MOD will offer answers in summer 2018 with the publication of the Modernising Defence Programme (MDP). Here it is confronted with the tricky task of preserving traditional capabilities while proposing cuts and planning changes in order to establish new ones (for example new technologies, artificial intelligence). And that is before the potential consequences of Brexit are taken into account. If the British economy suffers even more after Brexit, London will be unlikely to be able to maintain its military spending at the current level.

A Geostrategic Dilemma

So Brexit represents a foreign policy and security challenge for London as well as an economic one. The United Kingdom's military relevance for the United States has declined. The goal of a "Global Britain" contrasts with a reality in which the United Kingdom is forced to concentrate more on Europe while its global influence dwindles. Since the Brexit vote London has therefore been concentrating increasingly on the larger EU states. This is largely a symbolic affair, however, that has produced little in the way of substance.

For the EU-27 and specifically Germany this complicates foreign policy and security interactions with the United Kingdom. Two geostrategic interests need to be reconciled here. On the one side, the principle that the EU has no interest in offering a third country the benefits of membership without the obligations also applies to foreign and security policy. On the other, however future economic relations pan out, Germany and the rest of the EU-27 have an interest in keeping the United Kingdom on their side in important international issues – especially in light of deteriorating transatlantic relations.

In view of these conflicting interests, it is necessary to look beyond EU-UK security relations, which will inevitably be less close after Brexit. Damage control is in the interests of both sides and requires maintaining dialogue as well as the willingness and ability for joint action. As a fall-back, a three-pronged approach can ensure that the United Kingdom remains close: firstly intensified bilateral exchange, secondly and in parallel better use of informal minilateral formats in Europe, and thirdly cooperation between the EU as a whole and the United Kingdom as a third country. The challenge will be to avoid both undermining ongoing Brexit talks and weakening existing institutional consultation formats.

The bilateral strategic dialogue between Berlin and London announced in April 2018 can contribute to damage limitation. With respect to Brexit three conditions should be applied: Firstly the EU's decision-making autonomy must be preserved; all questions of cooperation between the EU and the United Kingdom should be regulated collectively via the EU institutions rather than among the largest EU states. Secondly,

bilateral cooperation cannot preempt the future shape of the EU-UK relationship, including in CFSP/CSDP. In addition, it is still uncertain whether a new arrangement for foreign and security policy cooperation between the UK and the EU will be ready as envisioned in March 2019, when most political attention in the Brexit talks will focus on securing a withdrawal agreement first. Thirdly, the EU member states must ward against the danger of the United Kingdom playing “divide and rule”, for example through regular discussions in the EU-27 context on how to deal with the United Kingdom as a third country. This allows space for bilateral engagements with the UK, where for instance the new German-British strategic dialogue could address issues such as crisis prevention and management in Europe’s neighbourhood, cybersecurity, counter-terrorism, procurement, and the continuation of the Berlin Process for the Western Balkans (which began as a bilateral British-German initiative).

In parallel to improved bilateral dialogue, minilateral formats could ensure foreign and security policy coordination between London and the EU states, following the pattern of existing quad (United States, France, Germany, United Kingdom) and EU-3 formats. There are numerous recent examples, including the Iran Nuclear Agreement, where central foreign policy initiatives have been prepared in smaller formats before the traditional instruments became involved. The joint declaration by London, Paris, Washington and Berlin in March 2018 condemning the use of a chemical agent in the Skripal incident also demonstrates the power of these formats. Wherever possible existing channels should be used to coordinate responses to current developments, rather than creating new formats.

This does not mean bypassing the new formal EU-UK relationship. Instead pragmatic use should be made of existing channels and established working relations, to the benefit of both the European Union and the United Kingdom.

3. Μετάφρασμα

Τίτλοι τέλους για την «Παγκόσμια Βρετανία» μετά την έξοδο της από την ΕΕ.

Με την έξοδο από την Ευρωπαϊκή Ένωση αποδυναμώνεται η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφαλείας του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ).

Οι στενότεροι δεσμοί παραμένουν στα συμφέροντα της Γερμανίας

Claudia Major και Nicolai von Ondarza

Υπό τον όρο «Παγκόσμια Βρετανία», η βρετανική κυβέρνηση σκιαγραφεί το Brexit ως μια μοναδική ευκαιρία να επανεξετάσει την εξωτερική της πολιτική καθώς και την πολιτική ασφαλείας της: ισχυρότερη, δυναμικότερη, και πιο σφαιρική. Ο πυρήνας της ιδέας έγκειται στην παγκόσμια προοπτική και στις διμερείς συμφωνίες προκειμένου να αντισταθμιστεί η απώλεια των δεσμών με την ΕΕ. Εντούτοις, η απειλητική πραγματικότητα φαίνεται να αποδυναμώνει το ΗΒ με διπλωματικό τρόπο ενώ προβάλλει τους περιορισμούς που αντιμετωπίζουν μεμονωμένα τα εθνικά κράτη. Αντιμέτωπη με τις αυξανόμενες διατλαντικές εντάσεις και τις αναδυόμενες δυνάμεις της Κίνας και της Ρωσίας, η ΕΕ δεν ενδιαφέρεται πια για την ύπαρξη ενός εξασθενημένου και ανασφαλούς γείτονα πέρα από τη Μάγχη. Ωστόσο, ούτε η ΕΕ θα προσφέρει στο ΗΒ ειδική πρόσβαση στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας ως τρίτη χώρα. Παράλληλα, με τις διαπραγματεύσεις για το Brexit, η Γερμανία θα πρέπει να διατηρήσει ανοιχτούς τους διαύλους μέσω της εντατικοποίησης της διμερούς σχέσης και της κατάθεσης προτάσεων με νέες μορφές διαβούλευσης για την ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική.

Το ΗΒ παραδοσιακά αυτοπροσδιοριζόταν ως παγκόσμιος παράγοντας με διπλωματική και στρατιωτική επιρροή. Ωστόσο, η γεωπολιτική επιρροή του Λονδίνου εξασθενούσε ήδη πριν από το βρετανικό δημοψήφισμα του 2016, το οποίο μόνο επιτάχυνε τη διαδικασία. Με την προσοχή του αποσπασμένη από τα εγχώρια ζητήματα (ιδιαίτερα το δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της Σκωτίας το 2014, το βρετανικό δημοψήφισμα και την επακόλουθη διαδικασία εξόδου), οι Βρετανοί απουσίασαν σε μεγάλο βαθμό από τις κεντρικές διεθνείς συγκρούσεις, συμπεριλαμβανομένων της κρίσης στην Ουκρανία και του πολέμου στη Συρία.

Την ίδια στιγμή, η πρωθυπουργός Τερέζα Μέι και οι υπουργοί της εκθέτουν σημαντικές φιλοδοξίες για την εξωτερική πολιτική με τίτλο «Παγκόσμια Βρετανία». Υπό το ουτοπικό πρίσμα του Brexit, το ΗΒ απελευθερωμένο πια από τους περιορισμούς της ένταξης στην ΕΕ, αναγεννάται με σκοπό να ανανεώσει τις παγκοσμιοποιημένες προοπτικές και επιρροές του. Υπό την έννοια αυτή, η Τερέζα Μέι και ο υπουργός Εξωτερικών, Μπόρις Τζόνσον, οραματίζονται μια παγκόσμια εξωτερική πολιτική που επιβάλλει την παρουσία της σε κάθε γωνιά του πλανήτη, αναβιώνει παλιές συμμαχίες, δημιουργεί νέες εταιρικές σχέσεις, ενισχύει την πολυμερή

τάξη και μετά την έξοδο από την ΕΕ- ένα ΗΒ που δημιουργεί το δικό του σύστημα συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου με τον υπόλοιπο κόσμο.

Στην παρούσα φάση, το Λονδίνο δεν έχει διευκρινίσει ακόμη τη σημασία που θα είχαν αυτοί οι υψηλοί στόχοι από εννοιολογικής απόψεως ούτε έχει διαθέσει επαρκείς πόρους για την εκπλήρωσή τους, όπως πρόσφατα επέκρινε το Βρετανικό Κοινοβούλιο. Ακόμη και μετά το Brexit, οι τρεις παραδοσιακοί πυλώνες της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής- σχέσεις με την ΕΕ και τα ευρωπαϊκά κράτη, με τις Ηνωμένες Πολιτείες (ΗΠΑ) και με τους σημαντικότερους διεθνείς οργανισμούς- θα παραμείνουν διαρθρωτικά καθοριστικοί. Το Λονδίνο, εντούτοις, θα αναγκαστεί να τα προσαρμόσει στις νέες συνθήκες.

Μια ιδιόρρυθμη σχέση με την ΕΕ

Καθώς το ΗΒ διαμορφώνει τη σχέση του με την ΕΕ μετά το Brexit στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας, επιδιώκει να διατηρήσει τη μέγιστη δυνατή πρόσβαση στις ευρωπαϊκές πολιτικές και διαδικασίες.

Προς το παρόν η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφαλείας έχουν αποκλεισθεί ρητά από τις συζητήσεις περί Brexit. Μετά από την πολιτική συμφωνία του Μαρτίου 2018 για τα περισσότερα ζητήματα διαχωρισμού (με την κρίσιμη εξαίρεση του ζητήματος της Βόρειας Ιρλανδίας) και τη μεταβατική περίοδο, οι συζητήσεις πλέον συνεχίζονται και η πολιτική συμφωνία αποκτά νομική μορφή, αναζητώντας τη χρυσή τομή για τη Βόρεια Ιρλανδία και καθορίζοντας το πλαίσιο για τις μελλοντικές μεταξύ τους σχέσεις. Και οι δυο πλευρές έχουν ως στόχο να συζητήσουν τη συνεργασία σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, ανεξάρτητα από την οικονομική σχέση. Δυο είναι τα ζητήματα που αναγείρονται. Πρώτον, η πρόσβαση στις υφιστάμενες δομές και διαδικασίες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (ΕΟΑ) και της διαδικασίας σχεδιασμού των επιχειρήσεων της ΕΕ. Εδώ πρέπει να δοθεί απάντηση στο ζήτημα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να συμμετάσχει το ΗΒ στις συζητήσεις ασφαλείας της ΕΕ ως τρίτη χώρα, καθώς και τους όρους υπό τους οποίους επιτρέπεται να συμμετάσχει σε κοινά έργα (εάν υπάρχουν).

Δεύτερον, θα πρέπει να αποσαφηνιστεί η πρόσβαση στις αναδυόμενες αμυντικές δομές της ΕΕ. Από το 2016 η ΕΕ έχει εγκαινιάσει μια σειρά αλλαγών που μπορούν οδηγήσουν σε ένα ποιοτικό άλμα προόδου. Αυτό ισχύει κυρίως για τη Μόνιμη Δομημένη Συνεργασία (PESCO), η οποία επιτρέπει σε ομάδες κρατών της ΕΕ να συνεργαστούν στενότερα· το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ΕΤΑ), μέσω του οποίου η Επιτροπή προτίθεται να χρηματοδοτήσει την κοινή έρευνα, την ανάπτυξη και τις προμήθειες· και η Συντονισμένη Ετήσια Επανεξέταση στον Τομέα της Άμυνας (CARD) για τον συντονισμό του αμυντικού σχεδιασμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ένα από τα παράδοξα του Brexit είναι ότι το Λονδίνο επιδιώκει να συμμετάσχει ως τρίτο κράτος σε τμήματα της Κοινής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) που απέρριψε ενώ ήταν μέλος της ΕΕ. Μέχρι πρόσφατα, για παράδειγμα, οι Βρετανοί

εμπόδιζαν την αύξηση του προϋπολογισμού του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας. Παρόλο που το Λονδίνο προσέφερε προσωπικό και εξοπλισμό για επιχειρήσεις (όπως για την επιχείρηση Atalanta της ΕΕ) η συμβολή του παρέμεινε μικρή σε σύγκριση με τις δυνατότητες των βρετανικών ένοπλων δυνάμεων. Ειδικότερα, στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας, οι φανατικοί υποστηρικτές του Brexit δεν κατάφεραν να αποδείξουν ότι η ένταξη στην ΕΕ περιορίζει σημαντικά το περιθώριο ελιγμών του ΗΒ. Εξάλλου, όπως όλα τα κράτη μέλη, το Λονδίνο άσκησε βέτο, το οποίο χρησιμοποιούσε τακτικά, ιδίως σε θέματα άμυνας. Στη Διάσκεψη Ασφαλείας του Μονάχου τον Φεβρουάριο του 2018, η Βρετανίδα πρωθυπουργός όρισε δυο λόγους για τους οποίους το ΗΒ επιθυμεί να συνεργαστεί στενά με την ΕΕ για ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας: Πρώτον, το Λονδίνο θέλει να αποφύγει τον αποκλεισμό από τις μεγάλες ευρωπαϊκές διπλωματικές συζητήσεις. Λίγο μετά από αυτή την ομιλία, τον Μάρτιο του 2018, οι Βρετανοί βίωσαν την αξία της ΕΕ ως διπλωματικό φόρουμ, όταν τα θεσμικά όργανα της ΕΕ συντόνισαν την ευρωπαϊκή απάντηση σχετικά με τη δηλητηρίαση του Ρώσου πρώην διπλού πράκτορα, Σεργκέι Σκριπάλ.

Δεύτερον, το Λονδίνο επιθυμεί να περιορίσει τις επιπτώσεις του Brexit όσον αφορά τη δική του αμυντική βιομηχανία και να διατηρήσει την πρόσβαση του στις ευρωπαϊκές αγορές καθώς και σε μελλοντικά σχέδια συνεργασίας, όπως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ΕΤΑ). Το τελευταίο έχει την δυνατότητα να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας της ΕΕ. Πρόσφατες πληροφορίες σχετικά με την αξιοπιστία των διατλαντικών σχέσεων έχουν ενισχύσει τα αιτήματα για μεγαλύτερη ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας. Ταυτόχρονα, το νομικό πλαίσιο της αμυντικής συνεργασίας της ΕΕ -ιδίως των κανόνων της ενιαίας αγοράς- καθιστά δυσχερή τη συμμετοχή των μη μελών του ΗΒ και της αμυντικής βιομηχανίας τους. Πρόκληση συνιστά η διπλωματική γραμμή για το σύστημα πλοήγησης Galileo, όπου οι επιχειρήσεις του ΗΒ πρόκειται να αποκλειστούν από μελλοντικές συμβάσεις. Ωστόσο, η ΕΕ των 27 κρατών μελών ενδιαφέρεται για τη συνεργασία με το Λονδίνο. Ακόμη και μετά το Brexit, τα προβλήματα ασφαλείας που πλήττουν την ΕΕ, θα επηρεάσουν εξίσου το ΗΒ (και αντιστρόφως), είτε πρόκειται για επιχειρήσεις σταθεροποίησης στην ευρωπαϊκή γειτονιά είτε για την αντιμετώπιση μιας ανακάμπτουσας Ρωσίας. Σε αντίθεση με την υπόλοιπη ΕΕ (εκτός της Γαλλίας), το ΗΒ εξακολουθεί να διαθέτει μοναδικές δυνατότητες ασφαλείας και άμυνας. Επί παραδείγματι, διαθέτει τις ισχυρότερες δυνατότητες αναγνώρισης στην Ευρώπη, με το 44% των ευρωπαϊκών αεροσκαφών έγκαιρης προειδοποίησης και ελέγχου και σχεδόν τα μισά πολεμικά αεροσκάφη μεταφοράς.

Ωστόσο, η σχέση της ΕΕ με το ΗΒ μετά την έξοδο του, δεν θα υποκαταστήσει την τρέχουσα ενσωμάτωση στην κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της ΕΕ. Αυτό οφείλεται σε δυο λόγους· πρώτον, η ΕΕ κατέστησε σαφές ότι υιοθετεί σκληρή γραμμή απέναντι στην ΚΠΑΑ. Ως τρίτο κράτος, δεν θα υπάρχει θέση στο τραπέζι για το ΗΒ, όταν η Ένωση λαμβάνει αποφάσεις σχετικά με την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας. Από την άλλη, ένας διακανονισμός όπως αυτός με τη Νορβηγία -

η οποία δεν έχει δικαίωμα ψήφου για την εξωτερική πολιτική της ΕΕ, αλλά συμμετέχει σε κυρώσεις και προσφέρει χρηματοδοτήσεις και στρατεύματα για δραστηριότητες της ΕΕ- δεν θα είναι αποδεκτός για την περίπτωση του ΗΒ.

Δεύτερον, οι συζητήσεις μεταξύ της ΕΕ και τρίτων κρατών διεξάγονται κατά κανόνα μεταξύ ανωτέρων στελεχών της ΕΕ (όπως ο Υπάτος Εκπρόσωπος) και των ομολόγων τους, εν προκειμένω του βρετανού υπουργού Εξωτερικών. Ωστόσο, στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας δεν υποκαθιστά τον άμεσο διάλογο μεταξύ των κρατών μελών στους κόλπους των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Συνεπώς, ένα γεωστρατηγικό πρόβλημα προκύπτει για αμφότερες τις πλευρές· παρά τα κοινά συμφέροντα, η ΕΕ θα κρατήσει το ΗΒ υπό συνθήκες πλήρους ανεξαρτησίας σε ότι αφορά την εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας.

Διμερείς σχέσεις και μικρές μορφές

Αντιμετωπίζοντας την προοπτική περιορισμένης συμμετοχής στις διαδικασίες της ΕΕ, το Λονδίνο αναζητά εναλλακτικά φόρουμ. Ειδικά στο τομέα της ασφάλειας, αυτό οδήγησε το ΗΒ να επιδιώξει να ενισχύσει τις διμερείς σχέσεις στην Ευρώπη, όπως αποδεικνύουν οι συμφωνίες με τη Γαλλία, την Πολωνία και μελλοντικά με τη Γερμανία. Ταυτόχρονα, οι σχέσεις ασφαλείας και άμυνας με τη Γαλλία είχαν ήδη κλείσει πριν από τη ψήφο για την έξοδο. Στις Συμφωνίες που υπογράφηκαν στο Lancaster House το 2010, το Λονδίνο και το Παρίσι συμφώνησαν να εμβαθύνουν τους δεσμούς τους σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων άμυνας και ασφαλείας. Αμφότερες πλευρές υπογραμμίζουν τη σημασία της συνεργασίας και των ηγετικών ρόλων τους στους συγκεκριμένους τομείς, επισημαίνοντας ως πυρηνικές δυνάμεις και μέλη του Συμβουλίου της Ασφαλείας του ΟΗΕ, τις υψηλές αμυντικές τους δαπάνες και τις έμπειρες ένοπλες δυνάμεις τους. Τον Ιανουάριο του 2018, συμφώνησαν για περαιτέρω εμβάθυνση της συνεργασίας, μεταξύ άλλων στον τομέα της ναυτιλίας και στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της αστάθειας, ιδίως στο Σαχέλ. Το ΗΒ επιθυμεί εξίσου να συμμετάσχει στο νέο σχέδιο προβολής της Γαλλίας, την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Επεμβάσεων (E12). Το E12 επιδιώκει να ενώσει τα πολιτικά πρόθυμα και στρατιωτικά ικανά ευρωπαϊκά κράτη, όπως η Δανία, η Εσθονία και η Ιταλία έτσι ώστε να διεξάγουν από κοινού στρατιωτικές παρεμβάσεις με αποτελεσματικότερο τρόπο. Ταυτόχρονα, ενώ η Γερμανία επικρίνει το E12 για τη διοργάνωση αμυντικής συνεργασίας εκτός των δομών της ΕΕ, οι Γάλλοι αντιμετωπίζουν ακριβώς αυτόν τον ευρωπαϊκό (και όχι της ΕΕ) χαρακτήρα ως τη δυνατότητα διατήρησης του Λονδίνου στην ευρωπαϊκή συνεργασία για την ασφάλεια μετά την Έξοδο του, διασφαλίζοντας έτσι τον ενεργό ρόλο της Ευρώπης.

Ωστόσο, οι αποφάσεις του Ιανουαρίου του 2018 δεν συνιστούν τεράστιο άλμα προόδου. Αντιθέτως, αντικατοπτρίζουν τις προσπάθειες και των δύο χωρών να διατηρήσουν τη συνέχεια της σχέσης τους παρά την αποχώρηση της Βρετανίας. Ενόψει των αυστηρών θέσεων της Γαλλίας επί άλλων ζητημάτων του Brexit, αυτό εξυπηρετεί τα βρετανικά συμφέροντα.

Η στενότερη συνεργασία με την Πολωνία που συμφωνήθηκε τον Δεκέμβριο του 2017 αποτελεί νέα εξέλιξη. Παρόλο που ο προγραμματισμός ξεκίνησε πριν από το δημοψήφισμα του Brexit, τα δύο κράτη έχουν εντείνει τις προσπάθειες τους έπειτα την ψήφο για Έξοδο. Σκοπεύουν να επεκτείνουν τη συνεργασία σε τομείς όπως η κατάρτιση, η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και οι αμυντικές βιομηχανίες. Η συνεργασία για την καταπολέμηση της ρωσικής παραπληροφόρησης αποτελεί κομβικό σημείο, στο οποίο το Λονδίνο έχει δεσμευτεί με πέντε εκατομμύρια λίρες.

Στον αντίποδα, η Γερμανία αρχικά περιόρισε τη διμερή συνεργασία μετά τη ψήφο για την επικείμενη έξοδο το 2016, προκειμένου να αποφευχθεί η υπονόμηση των διαπραγματεύσεων της ΕΕ σχετικά με το Brexit. Μόλις τον Απρίλιο του 2018 οι υπουργοί Εξωτερικών των δύο κρατών ανακοίνωσαν «έναν στρατηγικό διάλογο για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας» για να κατευθύνουν την προσοχή στις κοινές προκλήσεις πέρα από το Brexit. Ο πρώτος στόχος αυτού του διαλόγου είναι η υιοθέτηση ενός διμερούς «Συμφώνου για τις Παγκόσμιες Ευθύνες» το φθινόπωρο του 2018, στο οποίο το Λονδίνο και το Βερολίνο σκοπεύουν να αναφερθούν σε θέματα συνεργασίας. Ταυτόχρονα, οι δυο υπουργοί Άμυνας ελπίζουν να συμφωνήσουν σε στενότερη συνεργασία το καλοκαίρι του 2018, σε τομείς όπως η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Ωστόσο, μέχρι στιγμής οι δύο αναγγελλθείσες πρωτοβουλίες παραμένουν κενό γράμμα. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη για τις σχέσεις μεταξύ Γερμανίας και Βρετανίας στο πλαίσιο της εξόδου της δεύτερης από την ΕΕ. Ένας σημαντικός λόγος για το Λονδίνο να επιδιώξει στενότερη συνεργασία με το Βερολίνο στα ζητήματα ασφαλείας είναι η πεποίθηση ότι κυριαρχεί η στάση της Γερμανίας στις συζητήσεις περί Brexit. Από την άλλη πλευρά, το Βερολίνο δίνει προτεραιότητα στην συνεργασία με την ΕΕ των 27.

Παράλληλα με τις διμερείς σχέσεις το Λονδίνο επιδιώκει εξίσου να εμβαθύνει τη συνεργασία σε ήδη υπάρχουσες μορφές. Αυτές περιλαμβάνουν τον μέχρι στιγμής μάλλον περιθωριακό Βόρειο Όμιλο, στον οποίο ανήκει και η Γερμανία. Επιπρόσθετα, η βρετανική κυβέρνηση ευελπιστεί να ενισχύσει την Κοινή Εκστρατευτική Δύναμη (JEF), στην οποία συμμετέχουν οι χώρες της Βαλτικής, η Δανία, η Ολλανδία και η Νορβηγία. Επιτυχία αποτέλεσε, επίσης, η Απόφαση του Ιουνίου 2017 σχετικά με την προσχώρηση της Σουηδίας και η Φινλανδίας στην Κοινή Εκστρατευτική Δύναμη. Η εστίαση της Βρετανίας σε αυτές τις μορφές και η διοίκηση ενός πολυεθνικού τάγματος στην Εσθονία (στο πλαίσιο της Ενισχυμένης Προωθημένης Παρουσίας του NATO, eFP) υπογραμμίζουν τον τρόπο με τον οποίο το ΗΒ εδραιώνει το ρόλο του ως περιφερειακού ηγέτη στις χώρες της Βαλτικής και στη Βόρεια Ευρώπη.

Οι προαναφερθείσες μορφές μπορούν να συμβάλλουν στην ένταξη του ΗΒ στην ΕΕ και να αποτελέσουν ενδεχομένως ένα μέσο για τη διοχέτευση συμφερόντων του ίδιου σε συζητήσεις της ΕΕ. Προσφέρουν ταυτόχρονα ευκαιρίες για τη διαμόρφωση συλλογικών απαντήσεων σε προβλήματα ασφαλείας στην Ευρώπη και πέριξ αυτής, τα οποία θα συνεχίζουν να επηρεάζουν το Λονδίνο. Με εξαίρεση τις σχέσεις Βρετανίας-Γαλλίας, αυτή η στρατηγική αποδείχθηκε σε μεγάλο βαθμό άκαρπη μέχρι σήμερα. Ένα

τεράστιο χάσμα παραμένει μεταξύ της ρητορικής των ποιοτικά νέων σχέσεων και της πρακτικής.

Μια αυξανόμενη μη ισορροπημένη «ιδιαιτέρη σχέση»

Ο σημαντικότερος πυλώνας της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας υπήρξε κατά παράδοση η «ιδιαιτέρη σχέση» της με τις ΗΠΑ, υπό την έννοια ενός πυκνού δικτύου πολιτικών, οικονομικών και στρατιωτικών δεσμών. Ο ανώτατος στόχος ασφαλείας του ΗΒ έγκειται στο να διατηρήσει τις ΗΠΑ δεσμευμένες στην Ευρώπη και να παραμείνει ένας αξιότιμος στρατιωτικός εταίρος για τους Αμερικανούς. Προκειμένου να επισημανθεί η αξία του, το ΗΒ ήταν εκείνο που παρέσχε τα μεγαλύτερα μη αμερικανικά σώματα δυνάμεων για τις αμερικανικές παρεμβάσεις στο Αφγανιστάν και το Ιράκ.

Η ρευστότητα αυτής της σχέσης ήταν ήδη εμφανής πριν από το Brexit. Από τη μια πλευρά η στρατιωτική σημασία του ΗΒ για τις ΗΠΑ έχει μειωθεί σημαντικά, ενώ από την άλλη η βρετανική δημόσια στήριξη για σημαντικές στρατιωτικές παρεμβάσεις κατέρρευσε έπειτα από την εμπειρία του πολέμου στο Ιράκ. Το γεγονός αυτό επισημάνθηκε έντονα το 2013, όταν η Βουλή των Κοινοτήτων καταψήφισε τη στρατιωτική παρέμβαση στη Συρία. Στην καταπολέμηση του λεγόμενου Ισλαμικού κράτους, το Λονδίνο αρχικά περιόρισε τη στήριξη του απέναντι στις ΗΠΑ στο Ιράκ και παρενέβη μόνο στη Συρία, αφού η Γαλλία πυροδότησε τη ρήτρα στρατιωτικής αρωγής της ΕΕ, έπειτα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι το 2015.

Η ψήφος υπέρ του Brexit προκάλεσε μια ακόμη μεταστροφή στη στρατηγική σημασία της «ιδιαιτέρας σχέσης» για το ΗΒ και ενίσχυσε την ασυμμετρία. Από την πλευρά των ΗΠΑ, το Λονδίνο μετά την επικείμενη έξοδο του, γίνεται αυτόματα ένα λιγότερο αξιόλογο διπλωματικό αγαθό, καθώς δεν θα δύναται πλέον να αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα της Ουάσιγκτον εντός της ΕΕ.

Η Κυβέρνηση Μεί, από την άλλη πλευρά, έχει συνάψει μια συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών με τις ΗΠΑ, έναν ακρογωνιαίο λίθο της στρατηγικής της για το Brexit. Σύμφωνα με τα σχέδια της «Παγκόσμιας Βρετανίας», η Τερέζα Μεί ελπίζει να διαπραγματευτεί ολοκληρωμένες συμφωνίες ελευθέρου εμπορίου σε παγκόσμιο επίπεδο. Κορωνίδα αυτού του εγχειρήματος αποτελεί μια συμφωνία ελευθέρων εμπορικών συναλλαγών με τις ΗΠΑ, η οποία συνιστά τον προορισμό για το 18% περίπου των βρετανικών εξαγωγών και επομένως του δευτέρου μεγαλύτερου εμπορικού εταίρου του ΗΒ (μετά την ΕΕ των 27 με περίπου 48%). Η κυβέρνηση Τραμπ, η οποία τείνει προς τις διμερείς και όχι τις πολυμερείς εμπορικές συμφωνίες, έχει ήδη εκφράσει τη θεμελιώδη βούληση της να διαπραγματευτεί. Ωστόσο, μέχρι σήμερα η διαδικασία δεν έχει ξεπεράσει τις προκαταρκτικές συνομιλίες ενώ ακόμη και στενοί εταίροι όπως ο Καναδάς στοχοθετήθηκαν με επιπρόσθετα τιμολόγια. Σε κάθε περίπτωση μια τέτοια συμφωνία δεν μπορεί να τεθεί σε ισχύ πριν από το 2021, όταν προβλέπεται να λήξει η μεταβατική αυτή περίοδος. Ταυτόχρονα είναι σαφές ότι μια

συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ Βρετανίας και Αμερικής αποτελεί μια υψηλότερη προτεραιότητα κατά κόρων για το Λονδίνο παρά για την Ουάσινγκτον.

Στην πραγματικότητα, οι διπλωματικές εντάσεις που δημιουργήθηκαν μεταξύ Λονδίνου και Ουάσινγκτον ήταν εντυπωσιακές. Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής του εκστρατείας, ο Ντόναλντ Τραμπ ήταν ένας από τους λίγους ηγέτες σε διεθνές επίπεδο, που υποστήριξαν ανοιχτά το σενάριο του Brexit. Αρχικά, η Τερέζα Μέι αποτέλεσε τον πρώτο ευρωπαϊό ηγέτη που παρέλαβε ο Τραμπ στην Ουάσινγκτον, υπό το πλαίσιο του δημόσιου εορτασμού αυτής της «ιδιαίτερης σχέσης».

Πάρα ταύτα, τον Ιανουάριο του 2018 ο Τραμπ ακύρωσε ένα προγραμματισμένο ταξίδι στο Λονδίνο προκειμένου να εγκαινιάσει τη νέα αμερικανική Πρεσβεία, προσδοκώντας διαμαρτυρίες ευρείας κλίμακας. Είχε ήδη επισκεφθεί άλλα πέντε κράτη της ΕΕ, όπως το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία και την Πολωνία. Άλλωστε, μια κρατική επίσκεψη στο ΗΒ είχε αναβληθεί αρκετές φορές ενόψει της σημαντικής ώθησης του κοινού και του κοινοβουλίου ενώ έχει πλέον προγραμματιστεί για το καλοκαίρι του 2018. Έπειτα από την μετάδοση βίντεο του ακροδεξιού κινήματος «Britain First» που αφορούν τον Τραμπ στο Twitter, ακόμη και η Πρωθυπουργός May αναγκάστηκε να τον επικρίνει δημοσίως. Παρόλο που αυτοί οι διπλωματικοί καυγάδες μπορούν να αποδοθούν στο ιδιοσυγκρασιακό στυλ επικοινωνίας του Προέδρου Τραμπ, παραμένει εντυπωσιακή η τόσο ορατή εκδήλωση τους. Από την άλλη πλευρά, η συνεργασία σε επίπεδο εργασίας έχει παραμείνει σε μεγάλο βαθμό ανεπηρέαστη. Τέλος, οι ΗΠΑ (όπως και οι ευρωπαίοι σύμμαχοι) παρείχαν σαφή υποστήριξη όσον αφορά την υπόθεση Σκριπάλ και απέλασαν 60 Ρώσους διπλωμάτες.

Αποκλίνουσες προτεραιότητες

Ακόμη πιο εντυπωσιακό μοιάζει το γεγονός ότι το ΗΒ συμμετείχε μαζί με τα άλλα κράτη της ΕΕ στις αντίπαλες κεντρικές στρατηγικές μετατοπίσεις της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας από την διοίκηση Τραμπ, παρά την έντονη εξάρτηση του. Τέσσερα παραδείγματα ξεχωρίζουν:

Πρώτον, η πυρηνική συμφωνία του Ιράν, στην οποία το ΗΒ κατείχε κεντρική θέση στις διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της ΕΕ-3. Όταν ο Τραμπ αμφισβήτησε για πρώτη φορά τη συμφωνία και τελικά αποσύρθηκε από αυτήν, το Λονδίνο συμμετείχε με το Βερολίνο και το Παρίσι στην υπεράσπιση της συμφωνίας σε πλήρη αντίθεση με την Ουάσινγκτον.

Το δεύτερο παράδειγμα είναι η συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή, κατά την οποία ο Πρόεδρος Τραμπ ανακοίνωσε ότι οι ΗΠΑ θα αποσυρθούν εξίσου. Κατά τη σύνοδο κορυφής της G-7 το ΗΒ συμμετείχε με την ΕΕ και τα άλλα τρία ευρωπαϊκά μέλη (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία) στην υπεράσπιση της συμφωνίας και δεσμεύτηκε να τηρήσει τις δικές του δεσμεύσεις όσον αφορά το κλίμα μετά το Brexit.

Στην αυξανόμενη εμπορική σύγκρουση μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ (καθώς και του Καναδά, της Ιαπωνίας και άλλων συμμάχων των ΗΠΑ) οι πρόσθετοι δασμοί της

διοίκησης Τραμπ στο χάλυβα και το αλουμίνιο επηρεάζουν εξίσου την ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του ΗΒ. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε αντικείμενο επικρίσεως από την πρωθυπουργό του ΗΒ Τερέζα Μέι, κατά τον ίδιο τρόπο, όπως η απόφαση του Τραμπ να «υπονομεύσει» τη διακήρυξη της G-7 τον Ιούνιο του 2018. Το ΗΒ όντας πιθανώς δεσμευμένο στην τελωνειακή ένωση της ΕΕ μέχρι τουλάχιστον το 2021, ενδέχεται να βρεθεί στη γραμμή του πυρός εάν ενταθεί περεταίρω η εμπορική σύγκρουση ΕΕ-ΗΠΑ.

Η απόφαση του Ντόναλντ Τραμπ να μετακινήσει την αμερικανική πρεσβεία του Ισραήλ στην Ιερουσαλήμ αποτελεί ένα τέταρτο δείγμα, αμφισβητώντας τη λύση των δύο κρατών για τη σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης. Εδώ και πάλι το Λονδίνο συμμετείχε με την ΕΕ στην κριτική. Ο υπουργός Εξωτερικών Μπόρις Τζόνσον κατέστησε σαφές, ότι το ΗΒ θα διατηρήσει την πρεσβεία του στο Τελ Αβίβ και θα υποστηρίζει τη λύση των δυο κρατών. Επιπρόσθετα, είναι εντυπωσιακό ότι οι ΗΠΑ υπό τη διοίκηση του Τραμπ επιλέγουν, συχνότερα από ότι στο παρελθόν, τους ευρωπαίους εταίρους σύμφωνα με τον τομέα πολιτικής και τη χρησιμότητα, ενώ δεν διστάζουν να τους βάλουν σε αντιπαράθεση. Το Λονδίνο φάνηκε ιδιαίτερα ενοχλημένο όταν ο πρόεδρος Τραμπ συνεργάστηκε στενότερα με τον γάλλο πρόεδρο Εμανουέλ Μακρόν, πριν από τις αεροπορικές επιθέσεις εναντίον της Συρίας τον Απρίλιο του 2018. Η πρωθυπουργός Μέι στη συνέχεια παρέβλεψε σκόπιμα τη συνήθη κοινοβουλευτική διαδικασία προκειμένου να επιτρέψει στη Βρετανία να συμμετάσχει στις επιθέσεις.

Ως επί το πλείστον, αυτή η «ιδιαίτερη σχέση» δεν πρόκειται να αποτελέσει τη γραμμή ζωής της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας την οποία επιθυμούσαν οι ηγετικοί υποστηρικτές του Brexit, όπως ο Μπόρις Τζόνσον. Ενώ η ασυμμετρία μετατράπηκε σε μειονέκτημα του Λονδίνου, οι βρετανικές αντιδράσεις στις κυριότερες στρατηγικές μετατοπίσεις της πολιτικής του Τραμπ ήταν πιο κοντά στις αντίστοιχες της ΕΕ. Το γεγονός αυτό βέβαια, δεν θα έπρεπε να οδηγήσει τη Γερμανία και την ΕΕ των 27 σε θριαμβολογία, αλλά να τους ενθαρρύνει, είτε ανεξάρτητα είτε λόγω του Brexit, να διατηρήσουν το Λονδίνο κοντά σε ζητήματα της κεντρικής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας.

Διεθνείς Οργανισμοί

Ο τρίτος παραδοσιακός πυλώνας της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας είναι η παρουσία της σε διεθνείς οργανισμούς, με σημαντικότερη να αποτελεί η μόνιμη έδρα της στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, η ένταξη στο ΝΑΤΟ, η συμμετοχή στις συνόδους κορυφής των G7/G20 και τα δικαιώματα ψήφου σε ιδρύματα όπως το ΔΝΤ, τον ΟΟΣΑ και τον ΠΟΕ. Παρόλο που το Λονδίνο ενδέχεται να χάσει την πρόσβαση στο συντονισμό της ΕΕ σε διεθνείς οργανισμούς, θα συνεχίσει πιθανότατα να συνεργάζεται στενά με τους ευρωπαίους εταίρους του είτε σε διμερές είτε σε πολυμερές επίπεδο.

Η επιρροή, ωστόσο, που μπορεί να ασκήσει μέσω αυτών των φόρουμ είναι περιορισμένη. Το πιο πρόσφατο βέτο του Λονδίνου στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ πραγματοποιήθηκε πριν από τριάντα χρόνια, ενώ το τελευταίο σόλο βέτο του (χωρίς τις ΗΠΑ ή τη Γαλλία) πριν από περίπου μισό αιώνα. Από την άλλη πλευρά, το Λονδίνο σχεδόν πάντα εισάγει τα ψηφίσματα του στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ από κοινού με το Παρίσι και/ή την Ουάσινγκτον. Εν τω μεταξύ, η Κοινοπολιτεία των Εθνών αποτελούμενη από 53 μέλη είναι υπερβολικά ετερογενής για να γίνει ένα συναφές φόρουμ εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας.

Το NATO ως Δυνητικός Δικαιούχος

Πρόκειται για ένα διαφορετικό ζήτημα. Εάν το ΗΒ δεν μπορεί πλέον να διαμορφώσει συλλογικές απαντήσεις στα προβλήματα ασφαλείας εντός του πλαισίου της ΕΕ, το NATO θα αποτελέσει το κύριο φόρουμ για το συντονισμό με τους συμμάχους. Το Λονδίνο φαίνεται να ενισχύει τη δέσμευση του και επισημαίνει ότι αποτελεί μια από τις λίγες χώρες που εκπληρώνουν τους στόχους του 2% και του 20% του NATO (2% του ΑΕΠ που δαπανάται για την άμυνα, με 20% από αυτό να προορίζεται για επενδύσεις).

Σε απόλυτες τιμές, το ΗΒ διαθέτει τις υψηλότερες αμυντικές δαπάνες όλων των ευρωπαϊκών μελών του NATO. Μαζί με τη Γαλλία αναπτύσσει τα περισσότερα στρατεύματα στις επιχειρήσεις. Το Λονδίνο έχει ήδη ανακοινώσει την πρόθεση του να ενισχύσει τη συμμετοχή του, χωρίς όμως να δίνει περαιτέρω λεπτομέρειες. Η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, στην οποία διαθέτει μεγάλη πείρα, θα μπορούσε να είναι εφικτή. Επιπρόσθετα, το Λονδίνο αυξάνει το προσωπικό του και επιδιώκει να αναλάβει πολιτική ηγεσία. Τέλος, οι Βρετανοί επισημαίνουν τη συμβολή τους στα μέτρα άμυνας και αποτροπής του NATO, όπως η ηγεσία ενός από τα τέσσερα πολυεθνικά τάγματα που συνιστούν την ΕΠΠ (eFP) του NATO στην ανατολική του πλευρά. Αυτό όμως αποφασίστηκε πριν από την ψηφοφορία του Brexit και επομένως δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έκφραση αυξημένης δέσμευσης.

Μολαταύτα, το NATO μπορεί να επωφεληθεί από τη μεγαλύτερη βρετανική δέσμευση, καθώς θα αντιπροσωπεύει το μοναδικό φόρουμ άμυνας στην Ευρώπη, όπου το Λονδίνο συνεχίζει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και μπορεί να στηρίξει τη φιλοδοξία μιας «Παγκόσμιας Βρετανίας».

Τα όρια του Κράτους-Έθνους

Η ανάλυση των τριών πυλώνων της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής αποδεικνύει ότι η βούληση του ΗΒ να αντισταθμίσει τις αρνητικές συνέπειες του Brexit ενισχύοντας τη διεθνή δέσμευσή του παρουσιάζει ελάχιστα δείγματα ως προς τα αποτελέσματα μέχρι σήμερα. Στην πράξη, το Λονδίνο μπορεί να επισημάνει πάνω απ' όλα τη συνέχεια, για παράδειγμα στο πλαίσιο των Γάλλο-βρετανικών σχέσεων, αλλά όχι κάτι ουσιαστικά νέο μέχρι στιγμής. Ωστόσο, η συνέχεια σε αυτές τις περιόδους αποτελεί αυτή καθαυτή θετικό δείγμα. Και σαφώς θα χρειαστεί χρόνος προτού οι συμφωνίες παραγάγουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Ταυτόχρονα, υπάρχουν πολύ σαφή όρια σε ό,τι μπορεί να επιτύχει ένα κράτος-έθνος από μόνο του στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής, ακόμη και ένα τόσο μεγάλο όπως το ΗΒ. Η στενή συνεργασία με τους εταίρους θα είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της κεντρικής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας, είτε πρόκειται για το μέλλον της συμφωνίας του Ιράν είτε για την αντιμετώπιση της Ρωσίας ή της Βόρειας Κορέας. Αυτό απεδείχθη περίτρανα από το περιστατικό Σκριπάλ, όπου το Λονδίνο χρειάστηκε την υποστήριξη των ευρωπαίων εταίρων του, διότι οι μονομερείς αποκρίσεις της εξωτερικής πολιτικής έχουν μικρό αντίκρουσμα σε μια χώρα του βεληνεκού της Ρωσίας. Το ΗΒ, ως μέλος που δεν ανήκει πλέον στην ΕΕ, δεν θα είναι πλέον σε θέση να επηρεάσει τις αποφάσεις της ΕΕ. Τουναντίον, θα πρέπει απλώς να αποφασίσει εάν θα τις αποδεχτεί ή όχι. Ένα άλλος παράγοντας είναι ότι το Λονδίνο δεν έχει επενδύσει ακόμη αρκετά στους πόρους πίσω από την ιδέα της «Παγκόσμιας Βρετανίας». Το Υπουργείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας έχει προσλάβει πρόσθετους δημοσίους υπαλλήλους, αλλά η πλειονότητα των πρόσθετων πόρων αναλώθηκε στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων του Brexit, επί παραδείγματι στον τομέα του εμπορίου ή στην αύξηση των πόρων για τις διμερείς σχέσεις στην Ευρώπη. Το ΗΒ θα διατηρήσει ή θα διευρύνει την εκπροσώπηση του στις Βρυξέλλες προκειμένου να αντικαταστήσει τον συντονισμό που πραγματοποιείται μέσω των οργάνων της ΕΕ. Ουδόλως η στρατιωτική διάσταση της «Παγκόσμιας Βρετανίας» μπορεί να αποδειχθεί ασφαλής. Στην επισκόπηση δαπανών του 2015, η άμυνα εξοικονομήθηκε από περικοπές, ενώ οι αμυντικές δαπάνες αναμένεται να αυξηθούν κατά 5% σε πραγματικούς όρους μέχρι το 2020/2021. Ωστόσο, η παράλληλη επισκόπηση στρατηγικής άμυνας και ασφαλείας του 2015 δημιούργησε μια σειρά από νέες δεσμεύσεις, περισσότερες από ότι το Υπουργείο Άμυνας θα μπορούσε να αντέξει οικονομικά από την αύξηση κατά 5% (εν μέρει επειδή ήταν υπερβολικά αισιόδοξη όσον αφορά την εξοικονόμηση απόδοσης). Τώρα το Λονδίνο πρέπει να επιλέξει μεταξύ της παροχής επιπλέον χρηματοδότησης για την διατήρηση του στρατιωτικού του σχεδιασμού ή τον περιορισμό των δυνατοτήτων του και την αναδιάταξη των προγραμμάτων προκειμένου να παραμείνει εντός των πλαισίων του προϋπολογισμού. Το βρετανικό Υπουργείο Άμυνας έχει αναθέσει την εκπόνηση ακόμη μιας μελέτης σχετικά με ένα βρετανικό υποκατάστατο για το παγκόσμιο σύστημα εντοπισμού θέσης Galileo της ΕΕ, το οποίο θα μεταφέρει σημαντικούς πόρους από άλλα προγράμματα προκειμένου να αντιγράψει μια ήδη υπάρχουσα ικανότητα.

Το Υπουργείο Άμυνας της Βρετανίας θα προσφέρει απαντήσεις το καλοκαίρι του 2018 με τη δημοσίευση του προγράμματος εκσυγχρονισμού της άμυνας (MDP). Εδώ έρχεται αντιμέτωπο με το δύσκολο έργο της διαφύλαξης των παραδοσιακών δυνατοτήτων, προτείνοντας περικοπές και αλλαγές προγραμματισμού έτσι ώστε να δημιουργηθούν νέες προοπτικές (π.χ. νέες τεχνολογίες, τεχνητή νοημοσύνη). Αυτό βέβαια συμβαίνει προτού ληφθούν υπόψη οι πιθανές συνέπειες του Brexit. Εάν η βρετανική οικονομία υποφέρει ακόμη περισσότερο μετά το Brexit, καθίσταται αδύνατο να καταφέρει το Λονδίνο να διατηρήσει τις στρατιωτικές του δαπάνες στο σημερινό επίπεδο.

Ένα γεωστρατηγικό δίλημμα

Το Brexit αποτελεί μια πρόκληση για το Λονδίνο όσον αφορά την εξωτερική πολιτική και την ασφάλεια, καθώς και την οικονομική του πορεία. Η στρατιωτική σημασία του ΗΒ για τις ΗΠΑ έχει μειωθεί. Ο στόχος μιας «Παγκόσμιας Βρετανίας» έρχεται σε αντίθεση με μια πραγματικότητα στην οποία το ΗΒ αναγκάζεται να επικεντρωθεί περισσότερο στην Ευρώπη την ώρα που η παγκόσμια επιρροή του ελαττώνεται, δεδομένου ότι η ψήφος υπέρ του Brexit επικεντρώνεται ολοένα και περισσότερο στα μεγαλύτερα κράτη της ΕΕ. Ωστόσο, αυτό είναι σε μεγάλο βαθμό μια συμβολική υπόθεση που στην ουσία ελάχιστα έχει να επιδείξει.

Για την ΕΕ των 27 και συγκεκριμένα για τη Γερμανία, αυτό περιπλέκει τις σχέσεις εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας με το ΗΒ. Δυο γεωστρατηγικά συμφέροντα θα πρέπει να συγκεραστούν εδώ. Από τη μια πλευρά, η αρχή σύμφωνα με την οποία η ΕΕ δεν ενδιαφέρεται να προσφέρει σε τρίτη χώρα τα οφέλη της συμμετοχής χωρίς τις αντίστοιχες υποχρεώσεις εφαρμόζεται και στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας. Από την άλλη, παρόλο που οι μελλοντικές οικονομικές σχέσεις μπορούν να επιτευχθούν, η Γερμανία και η υπόλοιπη ΕΕ των 27 ενδιαφέρονται να διατηρήσουν το ΗΒ στο πλευρό τους σε σημαντικά διεθνή ζητήματα, ειδικά υπό το πρίσμα των επιδεινούμενων διατλαντικών σχέσεων.

Ενόψει αυτών των αντικρουόμενων συμφερόντων, είναι απαραίτητο να εξετασθούν αναλυτικότερα οι σχέσεις ασφαλείας ΕΕ-ΗΒ, οι οποίες αναπόφευκτα θα είναι λιγότερο στενές μετά το Brexit. Ο έλεγχος των ζημιών είναι προς το συμφέρον και των δυο πλευρών και απαιτεί τη διατήρηση του διαλόγου καθώς και της προθυμίας και της ικανότητας για κοινή δράση. Ως εκ τούτου, μια τριμερή προσέγγιση μπορεί να διασφαλίσει ότι το ΗΒ παραμένει πιστό. Η προσέγγιση αυτή αφορά πρώτον την εντατικοποίηση των διμερών ανταλλαγών, δεύτερον την καλύτερη χρήση άτυπων μορφών μικρής διάρκειας στην Ευρώπη, και τέλος τη συνεργασία μεταξύ της ΕΕ στο σύνολο της και το ΗΒ ως τρίτη χώρα. Η πρόκληση θα είναι να αποφευχθεί τόσο η υπονόμηση των συζητήσεων περί Brexit όσο και η αποδυνάμωση των υφιστάμενων θεσμικών μορφών διαβούλευσης.

Ο διμερής στρατιωτικός διάλογος μεταξύ Βερολίνου και Λονδίνου που ανακοινώθηκε τον Απρίλιο του 2018 μπορεί να συμβάλει στο περιορισμό των ζημιών. Όσον αφορά το Brexit, τρεις προϋποθέσεις πρέπει να εφαρμοστούν. Αρχικά, πρέπει να διατηρηθεί η αυτονομία λήψης αποφάσεων της ΕΕ. Όλα τα ζητήματα συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ και του ΗΒ θα πρέπει να ρυθμίζονται συλλογικά μέσω των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και όχι μεταξύ των μεγαλύτερων κρατών της ΕΕ. Στη συνέχεια, η διμερής συνεργασία δεν μπορεί να προδικάσει το μέλλον της σχέσης ΕΕ-ΗΒ, συμπεριλαμβανομένων των ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ. Επιπροσθέτως, εξακολουθεί να είναι αβέβαιο εάν θα είναι έτοιμος ένας νέος διακανονισμός για τη συνεργασία της Βρετανίας με την ΕΕ στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας, όπως προβλέπεται τον Μάρτιο του 2019, όταν η μεγαλύτερη πολιτική προσοχή στις συνομιλίες περί Brexit θα επικεντρωθεί πρωτίστως στην εξασφάλιση μιας συμφωνίας αποχώρησης. Τέλος, τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει

να προστατευθούν από τον κίνδυνο του ΗΒ να εφαρμόζει το «διαίρει και κυβερνήσει», κυρίως μέσω τακτικών συζητήσεων στο πλαίσιο της ΕΕ των 27 σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης του ΗΒ ως τρίτη χώρα. Αυτό δημιουργεί χώρο για διμερείς δεσμεύσεις με το ΗΒ, όπου για παράδειγμα ο νέος στρατηγικός διάλογος Γερμανίας-Βρετανίας θα μπορούσε να διευθετήσει ζητήματα όπως η πρόληψη και διαχείριση κρίσεων στις γειτονικές χώρες της Ευρώπης, η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, η αντιτρομοκρατία, οι προμήθειες και η συνέχιση της Διαδικασίας του Βερολίνου για τα Δυτικά Βαλκάνια (η οποία ξεκίνησε ως διμερής βρετανική-γερμανική πρωτοβουλία).

Παράλληλα με τον βελτιωμένο διμερή διάλογο, οι ολιγομερείς μορφές θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν τον συντονισμό της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας μεταξύ του Λονδίνου και των κρατών μελών της ΕΕ, ακολουθώντας το πρότυπο των υφιστάμενων μορφών του τετράπτυχου (ΗΠΑ, Γαλλία, Γερμανία, ΗΒ) και της ΕΕ των 3. Υπάρχουν πολυάριθμα πρόσφατα παραδείγματα, συμπεριλαμβανομένης της πυρηνικής συμφωνίας στο Ιράν, όπου οι κεντρικές πρωτοβουλίες εξωτερικής πολιτικής έχουν εκπονηθεί σε μικρότερες μορφές πριν από την εμπλοκή των παραδοσιακών μέσων. Η κοινή δήλωση του Λονδίνου, του Παρισιού, της Ουάσινγκτον και του Βερολίνου το Μάρτιο του 2018, κατά την οποία καταδικάζεται η χρήση χημικών μέσων στην υπόθεση Σκριπάλ, καταδεικνύει επίσης τη δύναμη αυτών των μορφών. Οπουδήποτε καθίσταται δυνατό, οι υφιστάμενοι διάυλοι θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για τον συντονισμό των απαντήσεων στις τρέχουσες εξελίξεις, αντί για τη δημιουργία νέων μορφών.

Αυτό σαφώς δεν συνεπάγεται παράκαμψη της νέας επίσημης σχέσης ΕΕ-ΗΒ. Τουναντίον η πραγματιστική χρήση θα πρέπει να αποτελείται από τους υφιστάμενους διαύλους και τις καθιερωμένες εργασιακές σχέσεις, προς όφελος τόσο της ΕΕ όσο και του ΗΒ.

4. Κειμενική Ανάλυση

Η μετάφραση συνιστά έναν ζωντανό οργανισμό, ο οποίος αναπτύσσεται ραγδαία, κυρίως τον τελευταίο αιώνα, εξελίσσεται μέσα από τις αλλαγές στο κοινωνικό σύστημα και οφείλει να αφουγκραστεί τους παλμούς του, που δεν είναι ίδιοι για όλα τα γλωσσικά συστήματα. Προκειμένου να διευθετηθούν όλα τα ζητήματα που εγείρονται κατά τη μεταφραστική διαδικασία, διάφοροι επιστήμονες της μετάφρασης διατύπωσαν απόψεις και θεωρητικές προσεγγίσεις για την αποτελεσματική διαχείριση ενός προς μετάφραση κειμένου. Ενόψει των συγκεκριμένων επιστημονικών θεωριών δομήθηκε και η παρακάτω λειτουργική προσέγγιση του κειμένου-πηγή καθώς και η επίλυση των μεταφραστικών προβλημάτων.

Το κείμενο που επιλέχθηκε προς μετάφραση με τίτλο «No Global Britain after Brexit» αποτελεί ένα άρθρο οικονομικής φύσεως, δημοσιευμένο στο διαδίκτυο από το *Γερμανικό Ινστιτούτο Διεθνών Υποθέσεων και Ασφαλείας* (Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) με έδρα το Βερολίνο. Ειδικότερα, η θεματολογία του εν λόγω Ινστιτούτου περιστρέφεται γύρω από ζητήματα της διεθνούς πολιτικής σκηνής, της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας κατά κόρων του γερμανικού κράτους καθώς και διεθνών οργανισμών όπως η ΕΕ, το NATO και τα Ηνωμένα Έθνη (Η.Ε.).

Πρωτότυπη γλώσσα γραφής του κειμένου λαμβάνοντας υπόψη την ημερομηνία δημοσίευσής του, αποτελούν τα Γερμανικά. Συγγραφείς του είναι η Claudia Major και ο Nicolai von Ondarza, Ωστόσο, δεν πρόκειται για φυσικούς ομιλητές της γλώσσας καθώς είναι ευδιάκριτη η αναφορά της Meredith Dale, η οποία επιμελήθηκε τη μετάφραση του κειμένου. Συνεπώς, πρόκειται για ένα κειμενικό σύνολο που επίσημα έχει περάσει από δυο φάσεις, την πρωταρχική του γερμανική μορφή και τη δεύτερη αγγλική του. Τώρα σαφώς προστέθηκε και μια τρίτη, η ελληνική του. Ο τίτλος που δόθηκε στο κείμενο αφίξεως είναι «Τίτλοι τέλους για την «Παγκόσμια Βρετανία» μετά την έξοδο της από την ΕΕ».

Ένα οικονομικό κείμενο είναι ένα ειδικό κείμενο, το οποίο περιγράφει μια συγκεκριμένη, μη γλωσσική πραγματικότητα και επιτελεί μια συγκεκριμένη και αυστηρά καθορισμένη επικοινωνιακή λειτουργία, που δεν είναι άλλη από τη μεταφορά μιας πληροφορίας οικονομικής φύσης σ' ένα ειδικό ή μη κοινό με την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια. Ενόψει της τυπολογίας, την οποία δίνει η γερμανίδα γλωσσολόγος Reiss (1971/2002) το επιλεγθέν προς μετάφραση κείμενο ανήκει αδιαμφισβήτητα στην κατηγορία των *πληροφοριακών* κειμένων. Αναλυτικότερα, πρόκειται για ένα κειμενικό σύνολο που εστιάζει στο περιεχόμενο ενώ κυρίαρχη γλωσσική λειτουργία του είναι η αναπαράσταση γεγονότων ή δεδομένων. Σκοπός του δεν είναι άλλος από τη μετάδοση πραγματικών πληροφοριών και η ενημέρωση επάνω στο ζήτημα του Brexit με περιεκτικό, αξιόπιστο και πλήρη τρόπο. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η διάσταση της γλώσσας, που χρησιμοποιείται για τη μετάδοση πληροφοριών είναι η λογική ή αναφορική. Σύμφωνα με την Reiss, «η μετάφραση δεν είναι για μας η ανταλλαγή γλωσσικών σημείων ή ακολουθιών σημείων («λέξεις» ή «προτάσεις») με τον στόχο να επιτευχθεί κάποια προκαθορισμένη ισοδυναμία σε αυτές τις ενότητες του λόγου. Τουναντίον, για μας είναι καθοριστική η επικοινωνιακή

λειτουργία ενός κειμένου». Με βάση αυτήν την επικοινωνιακή λειτουργία τα γλωσσικά μέσα του κειμένου-πηγή προσαρμόστηκαν στο κοινωνιο-πολιτιστικό πλαίσιο του κειμένου-στόχος. Αυτό επιτυγχάνεται από την ικανότητα του μεταφραστή, όπως σημειώνουν οι Höpfig και Kußmaul (1984) να αφαιρεί το κείμενο από το κοινωνιο-πολιτιστικό του περιβάλλον και να το επανεντάσσει στις κοινωνιοπολιτιστικές προσδοκίες των παραληπτών του κειμένου-στόχος.

Στο σημείο αυτό, εισέρχεται και η *Θεωρία του Σκοπού* κατά την οποία η μετάφραση είναι συνάρτηση του σκοπού της και αποτελεί προσφορά πληροφοριών σε έναν πολιτισμό-στόχο και στη γλώσσα αυτού σχετικά με μια προσφορά πληροφοριών από έναν πολιτισμό-πηγή (Reiss & Vermeer, 1984: 119). «Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που καθορίζει τον στόχο μιας μετάφρασης είναι ο παραλήπτης [...], δηλαδή ο δέκτης για τον οποίο προορίζεται το κείμενο-στόχος ή το επιδιωκόμενο κοινό του κειμένου-στόχου, με το – διαφορετικό για τον εκάστοτε πολιτισμό – γνωστικό του υπόβαθρο, τις προσδοκίες του και τις επικοινωνιακές του ανάγκες». (Nord, 1997/2014: 41). Βάσει των «κανόνων» τους οποίους θέτουν οι Reiss και Vermeer στόχος μου είναι η άμεση μετάδοση των πυλώνων του κειμένου, διατηρώντας το «*translatum*» εσωτερικά και εξωτερικά συνεκτικό. Αυτό συνεπάγεται ότι τα εσωκειμενικά και εξωκειμενικά στοιχεία τόσο του κειμένου-πηγή όσο και του κειμένου-στόχος θα πρέπει να βρίσκονται σε πλήρη αρμονία. Υιοθετώντας την αντίληψη της Nord (1998:85), αντιλαμβανόμαστε ως εσωκειμενικά χαρακτηριστικά τη θεματική του κειμένου, το περιεχόμενο του κειμένου, τις «προϋποθέσεις», τη δομή και διάτμηση του κειμένου, τα μη γλωσσικά στοιχεία του κειμένου, το λεξιλόγιο, τη σύνταξη και τα υπερτεμαχιακά στοιχεία.

Ταυτόχρονα, αξίζει να σημειωθεί ότι εφαρμόστηκε η *εργαλειακή μετάφραση με σταθερή λειτουργία* (Nord, 1993:25), κατά την οποία το κείμενο-στόχος συνιστά το ίδιο κειμενικό είδος με το κείμενο-πηγή, αλλά έχει συνάμα και την ίδια πρωτογενή λειτουργία. Το παραγόμενο κείμενο-στόχος, ως εργαλειακή μετάφραση με σταθερή λειτουργία, διατηρεί την πληροφοριακή πρωτογενή λειτουργία του κειμένου-πηγή ενώ παράλληλα φέρει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά, μακροδομικά και μικροδομικά, γλωσσικά και πολιτισμικά, που επιτρέπουν στον έλληνα αναγνώστη του μεταφράσματος να το συλλάβει ως ένα κείμενο, του οποίου πρωτότυπη γλώσσα γραφής αποτελούν τα ελληνικά.

Το ύφος των ειδικών κειμένων είναι – τουλάχιστον σε πρώτη φάση – προϊόν εκούσιας ενέργειας, που αποβλέπει σε συγκεκριμένο σκοπό και καταλήγει, εν τέλει, στην τυποποίηση· όμως, μετά από εξοικείωση με συγκεκριμένο είδος κειμένων, καταλήγει βιωματικό ως προς την αναπαραγωγή του (McNemmannin, 2002: 236-237). Όπως επισημαίνει ο Delisle (1984), το ύφος διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την επιτυχή έκβαση της επικοινωνιακής πράξης που επιδιώκεται, καθώς η αναγνώριση οικείων υφολογικών επιλογών από τον αναγνώστη, ενισχύει την αποδεκτότητα του κειμένου που διαβάζει. Όσον αφορά το υφολογικό επίπεδο του κειμένου-πηγή, διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά ενός τυπικού πληροφοριακού κειμένου. Λόγος απλός, χωρίς

φανφάρες, γλώσσα καθαρά κυριολεκτική και ελάχιστα συνυποδηλωτική, ύπαρξη νεολογισμών, πολιτικών και οικονομικών όρων.

5. Επιμέρους Σχόλια

Αδιαμφισβήτητα, η διαδικασία της μετάφρασης ενός κειμένου από μια γλώσσα αφετηρίας σε μια γλώσσα αφίξεως επιφέρει διάφορους προβληματισμούς στην απόδοση των εννοιών, όχι μόνο των πιο εξειδικευμένων αλλά και αντίστοιχα των πιο απλών, καθημερινών λεξιλογικών μονάδων, που τυγχάνουν να έχουν διαφορετικό σημασιολογικό φορτίο από τη μια στην άλλη. «Κατά μέσο όρο τα 2/3 του χρόνου εργασίας του μεταφραστή αφιερώνονται στην έρευνα», αναφέρει ο Kautz (2000: 89).

Σύμφωνα με τη Nord, τα μεταφραστικά προβλήματα δεν σχετίζονται με τις μεταφραστικές δυσκολίες, καθώς είναι αντικειμενικά ή διυποκειμενικά και σύμφωνα με την ίδια (2005: 167) το μεταφραστικό πρόβλημα παραμένει πρόβλημα, ακόμη και στην περίπτωση, που κάποιος έχει μάθει, πώς να το λύνει. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η Nord (1997/2014) θεωρεί ότι το μεταφραστικό λάθος συνίσταται στην αποτυχία εκτέλεσης του πακέτου μεταφραστικών οδηγιών, δηλαδή του επικοινωνιακού στόχου για τον οποίο χρειάζεται μια μετάφραση και κατατάσσει τα μεταφραστικά προβλήματα σε τρεις κατηγορίες: *Πραγματολογικά Μεταφραστικά Προβλήματα*, *Πολιτιστικά Μεταφραστικά Προβλήματα*, *Γλωσσικά Μεταφραστικά Προβλήματα*.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση προκειμένου να μην καταπατηθεί ο Σκοπός που προαναφέρθηκε και να τηρηθούν όλοι οι κανόνες που θα πρέπει να διέπουν το μετάφρασμα, έτσι ώστε να είναι σύμφωνο και άρρηκτα συνδεδεμένο μορφικά και εσωτερικά με το πρωτότυπο, προηγήθηκε η γλωσσολογική ανάλυση του κειμένου-πηγή. Ως πρώτο βήμα σε θεωρητικό επίπεδο επιλέχθηκε η αποδόμηση του κειμένου αφετηρίας σε λεξιλογικό, συντακτικό, μορφολογικό, σημασιολογικό και πραγματολογικό επίπεδο. Για να επιτευχθεί όμως αυτό, βασική αρχή και προϋπόθεση υπήρξε η αναγνώριση των γλωσσικών σημείων, των ελάχιστων σημασιολογικών μονάδων που συνθέτουν το κείμενο και η παράλληλη συνειδητοποίηση της γλώσσας ως σημειακού συστήματος (Τσίγκου, 2011). Σαφώς, ο κάθε μεταφραστής επιλέγει τον δικό του τρόπο εργασίας, επεξεργασίας και μετεπεξεργασίας του κειμένου αφετηρίας, οπότε παρακάτω θα παρουσιάσω την ανάλυση μου, χωρισμένη σε ενότητες, η καθεμία από τις οποίες πραγματεύεται διαφορετικά ζητήματα, που εγείρονται ως επί το πλείστον στη μετάφραση των οικονομικών κειμένων.

Αδιαμφισβήτητα, τα προλεχθέντα αποτελούν μια θεωρητική βάση η οποία σαφώς πρέπει να ειπωθεί, για να γίνει αντιληπτός ο τρόπος λειτουργίας του μεταφραστή. Σε πρακτικό, λοιπόν, επίπεδο ως πρώτη ιδιαιτερότητα του κειμένου θεωρήθηκε ο τίτλος.

Ο τίτλος σε κάθε άρθρο, είναι αυτός που θα καθορίσει τη δημοτικότητα του. Αποτελεί ίσως το πιο σημαντικό κομμάτι ενός κειμενικού συνόλου αφού προϊδεάζει τον αναγνώστη περί τίνος πρόκειται. Αδιαμφισβήτητα, αναλόγως σαφώς και του περιβάλλοντος δημοσίευσης ενός κειμένου, ένας «ελκυστικός» τίτλος έχει τη δυνατότητα να αλιεύσει πολλούς περισσότερους ενδιαφερόμενους από ότι ένας όχι και

τόσο γοητευτικός. Ειδικότερα, στο εν λόγω κείμενο αφετηρίας ο τίτλος είναι κοφτός, άμεσος και με υπαινικτικό ύφος. Η κατά λέξη μετάφραση του, η οποία δεν προτιμήθηκε, είναι «Όχι στην Παγκόσμια Βρετανία μετά το Brexit». Τουναντίον, επιλέχθηκε η μετάφραση «Τίτλοι τέλους για την «Παγκόσμια Βρετανία» μετά την έξοδο της από την ΕΕ». Μείζονα ρόλο για την εν λόγω μεταφραστική επιλογή διαδραμάτισε το νοηματικό φορτίο που επιθυμεί ο συγγραφέας να αποδώσει. Είναι έκδηλη, λοιπόν, μια τείνουσα αρνητική διάθεση απέναντι στην επιλογή της Βρετανίας να αποσυρθεί από την ευρωπαϊκή της οικογένεια, οπότε αυτή η διάθεση διάλυσης των παγκόσμιων δεσμών που την ενώνει, επιλέχθηκε να αποδοθεί με τη φράση «τίτλοι τέλους» που αμέσως κινητοποιεί και τον αναγνώστη στην ανάγνωση του άρθρου που ακολουθεί.

5.1 Ορολογία

Σε γενικές γραμμές, η ορολογία δεν ταυτίζεται με την γλώσσα της οικονομίας αλλά αποτελεί ένα από τα στοιχεία της. (Κελάνδριας, 2009). Άλλωστε, σύμφωνα με την Gläser (1998), η γλώσσα της οικονομίας εκδηλώνεται μέσα από τα ειδικά κείμενα και όχι μέσα από την ορολογία. Το κατ' εξοχήν χαρακτηριστικό στοιχείο των ειδικών γλωσσών, η ορολογία, θεωρείται από την Christine Durieux (1992: 95-103) ότι εξασφαλίζει αποτελεσματικότητα και λακωνικότητα στην επικοινωνία. Η λακωνικότητα επιτρέπει οικονομία στην έκφραση καθώς η χρήση συγκεκριμένων και καλά καθορισμένων όρων επιτρέπει την αποφυγή μακροσκελών εξηγήσεων και παραφράσεων που επιβαρύνουν το λόγο και δυσχεραίνουν την ανάγνωση. Ως προς τη μετάφραση στη γλώσσα στόχο, θεωρεί ότι η ορολογία επιτρέπει στο μεταφραστή να επανεκφράσει το νόημα με αποτελεσματικό και οικονομικό τρόπο. Το λεξιλόγιο, λοιπόν, κάθε ειδικής γλώσσας αποτελεί έναν ζωντανό οργανισμό που ανανεώνεται διαρκώς.

Σύμφωνα με τον Κελάνδρια (2007) ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της γλώσσας της οικονομίας είναι οι *ανώδυνοι όροι*. Πρόκειται για όρους που δημιουργήθηκαν αποκλειστικά στην οικονομική γλώσσα και γι' αυτό γίνονται αμέσως αντιληπτοί. Διαθέτουν έντονη πληροφορικότητα και σαφήνεια. Στη κατηγορία αυτή ανήκουν όροι λατινικής προέλευσης, άλλης ξένης γλωσσικής προέλευσης με μορφή δανείου, διεθνισμοί, ακρωνύμια όρων, συνδυασμός όρων από την ελληνική και μια ξένη γλώσσα σε μια λέξη/έκφραση.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα οικονομικής ορολογίας εντός του κειμένου είναι τα εξής: *single market rules, free trade agreement, tariffs, Spending Review*. Μεταφράστηκαν αντίστοιχα ως: *κανόνες ενιαίας αγοράς, συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών, δασμοί, επισκόπηση δαπανών*.

Θεωρητικά, ένα ειδικό κείμενο, όσον αφορά τη μεταφραστική του διαδικασία, παρουσιάζει τα λιγότερα προβλήματα σε σύγκριση με ένα κείμενο που ανήκει στην κοινή γλώσσα ή στη λογοτεχνία, λόγω του στενού σημασιολογικού πεδίου μέσα στο οποίο καλείται να κινηθεί ο μεταφραστής. Αναλυτικότερα, για τα κείμενα τα οποία είναι προσανατολισμένα στην οικονομία υπάρχει μια βάση ορολογίας κοινή για όλα τα

γλωσσικά συστήματα. Αντλεί το λεξιλόγιο της από την κοινή γλώσσα, το εντάσσει μέσα σε ένα κειμενικό περιβάλλον στο οποίο και λαμβάνει διαφορετικό σημασιολογικό επίπεδο. Άλλωστε, η κοινή γλώσσα δύναται να υπάρξει χωρίς την ειδική, το αντίστροφο όμως δεν υφίσταται (Arnzt/Picht 1982: 24). Ωστόσο, ο τομέας της οικονομίας είναι στενότερα συνδεδεμένος με την καθημερινή ζωή απ' ότι οποιοσδήποτε άλλος και γι' αυτό το λόγο τα όρια της είναι ασαφή.

5.2 Ακρωνύμια

Ένα από τα στοιχεία που παρατηρείται συχνά στα οικονομικά κείμενα είναι η χρήση σύντομων μορφών μακροσκελών όρων ή ονομάτων ευρείας χρήσης. Σύμφωνα με τον Κεραμίδα (2015: 49) η συντόμευση πραγματοποιείται κατά κανόνα με παράλειψη οποιουδήποτε μέρους του αρχικού όρου, *χωρίς ωστόσο να επιφέρει κάποια μεταβολή στην έννοια που ο πλήρης όρος αντιπροσωπεύει*. Το γεγονός αυτό αποσκοπεί στη δημιουργία σύντομων μορφών για πολύχρηστους όρους, τους οποίους ο αναγνώστης μπορεί να αναγνωρίσει ως ορολογικές μονάδες. Επιπρόσθετα, η συντομομορφή ή συντομευμένη μορφή ενός όρου δύναται να αποτελείται είτε από τα μορφολογικά στοιχεία της πλήρους μορφής, όπου ορίζεται ως εξαρτημένη συντομομορφή, είτε από τα εννοιολογικά του, όπου ορίζεται ως ανεξάρτητη συντομομορφή.

Οι βασικότεροι τύποι συντομευμένης μορφής είναι οι εξής:

- Συντομογραφία (abbreviation): η δημιουργία της έγκειται στην παράλειψη λέξεων ή/και τμημάτων αυτών και προφέρεται ακριβώς όπως η πλήρης μορφή του όρου (π.χ. No. [number] αριθ. [αριθμός]).
- Συνοπτική μορφή (short form): αποτελεί συντομευμένη μορφή σύμπλοκου όρου ή ονόματος μεγάλου λεκτικού μήκους για την απόδοση της ίδιας έννοιας (π.χ. United Kingdom [United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland]).
- Συντετμημένη μορφή (clipped form): υπάρχει παράλειψη ενός τμήματος ενός μονολεκτικού όρου.
- Ακρώνυμο (acronym): η παραγωγή τους προκύπτει από τον συνδυασμό αρχικών γραμμάτων ή συλλαβών από όλα ή μερικά από τα στοιχεία ενός σύμπλοκου όρου και προφέρονται συλλαβικά όπως ακριβώς μια κανονική λέξη.

(Παραδείγματα: CSDP [Common Security and Defence Policy], CARD [Coordinated Annual Review on Defence])

Αποδόσεις κατ' αντιστοιχία: ΚΠΑΑ [Κοινής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας] [Συντονισμένη Ετήσια Επανεξέταση στον Τομέα της Άμυνας])

- Αρκτικόλεξο (initialism): αποτελείται μόνο από το αρχικό γράμμα του κάθε στοιχείου ενός περιφραστικού σύμπλοκου όρου. Η προφορά τους μπορεί να είναι είτε συλλαβική ως μια λέξη, είτε με διαδοχική απαγγελία των ονομάτων των γραμμάτων, είτε να ισχύουν και οι δυο προαναφερθέντες τρόποι.

(Παραδείγματα: EDA [European Defence Agency] EDF [European Defence Fund], JEF [Joint Expeditionary Force])

Αποδόσεις κατ' αντιστοιχία: ΕΟΑ [Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας], ΕΤΑ [Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας], [Κοινή Εκστρατευτική Δύναμη]).

Αξίζει να αναφερθεί πως για ορισμένους όρους της αγγλικής, δεν υπήρχε η αντίστοιχη σύντομη μορφή τους στην ελληνική γλώσσα και για αυτό το λόγο διατηρήθηκε η γραφή τους με λατινικούς χαρακτήρες εντός παρένθεσης στο κείμενο αφίξεως, ήτοι το αρκτικόλεξο *CARD* (*Coordinated Annual Review on Defence*), μεταφράστηκε ως *Συντονισμένη Ετήσια Επανεξέταση στον Τομέα της Άμυνας* και σε παρένθεση χρησιμοποιήθηκε η αγγλική συντομευμένη του μορφή (*CARD*).

5.3 Νεολογισμοί

Αδιαμφισβήτητα, οι νεολογισμοί αποτελούν ένα φαινόμενο της γλωσσικής αλλαγής που εντάσσεται «στο περιφερειακό τμήμα του λεξιλογίου, που υπόκειται στην επίδραση που ασκεί πάνω του ο εξωγλωσσικός κόσμος» (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1986: 30). Δημιουργούνται δηλαδή με βάση τα γεγονότα που συμβαίνουν γύρω μας. Εννοιολογικά ως λέξη περιγράφει μια καινοφανή ή πρωτότυπη ιδέα. Πρακτικά αυτό δύναται να επιτευχθεί είτε με τη δημιουργία μιας εντελώς καινούργιας λέξης είτε με τη προσθήκη νέας ερμηνείας σε μια ήδη υπάρχουσα λέξη. Οι νεολογισμοί, όμως, δεν σχετίζονται μονάχα με τον εξωγλωσσικό κόσμο της απλής καθημερινότητας αλλά και της επιστημονικής κοινότητας. Πέρα, λοιπόν, από τους νεολογισμούς της γενικής γλώσσας, μεγάλο ποσοστό νέων λέξεων συναντάται στα ειδικά λεξιλόγια των επιστημών, οι οποίες εξαιτίας της συνεχόμενης εξέλιξής τους, με νέες ανακαλύψεις και εφευρέσεις, συνιστούν μια από τις κυριότερες πηγές γέννησης νεολογισμών. Ο Niska (1998) χρησιμοποιεί τον όρο «μεταφραστική δημιουργικότητα» για να δηλώσει ότι ο νεολογισμός είναι μία δημιουργική διεργασία, ένα καινοφανές προϊόν συσχέτισης που πηγάζει από την μοναδικότητα του μεταφραστή αλλά και των μέσων, των γεγονότων, των ατόμων ή των συνθηκών της κοινωνικής του ζωής.

Στο χώρο της οικονομίας και της πολιτικής το *Brexit* δημιουργήθηκε ως όρος έπειτα από το δημοψήφισμα του 2016 σχετικά με τη συμμετοχή του ΗΒ στην ΕΕ. Προϋπήρχε ο όρος *Grexit*, ο οποίος έκανε την εμφάνισή του ήδη το 2012. Ετυμολογικά ο όρος αποτελεί συντομογραφία των λέξεων «british exit» και οι αποδόσεις του στην ελληνική γλώσσα είναι ποικίλες. Ειδικότερα, μπορεί να μεταφραστεί ως *έξοδος του ΗΒ από την ΕΕ* ή *έξοδος της Βρετανίας από την ΕΕ*, *αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ* (κλπ. χρησιμοποιώντας όλα τα συνώνυμα της λέξης *έξοδος*) ή ως μια απλή μεταγραφή στα ελληνικά με τον όρο *Μπρέξιτ* ή τέλος ως απλή διατήρηση του ξενόφερτου όρου, δηλαδή να μείνει αμετάφραστος. Από όλες τις προαναφερθείσες εκδοχές, δεν επιλέχτηκε μονάχα η μεταγραφή του όρου στα ελληνικά, καθώς κρίθηκε ολίγον αποπροσανατολιστική η χρήση του και στις δύο γλώσσες. Πρόκειται για έναν όρο, του οποίου η γραφή πλέον έχει καθιερωθεί σε παγκόσμιο επίπεδο στην αγγλική του μορφή. Οπότε ακόμη και μέσα σε ένα αντίστοιχο ελληνικό κειμενικό σύνολο δεν ξενίζει εάν αφεθεί αμετάφραστος. Αναμφίβολα όλες του οι αποδόσεις είναι παγιωμένες αλλά για λόγους αμεσότητας του κειμένου χρησιμοποιήθηκαν και οι παραλλαγές του, έτσι ώστε να μην βαραίνει το περιεχόμενο με την διαρκή επανάληψη του ίδιου όρου. Το ζήτημα της απόδοσης του *Brexit* συνδέεται άρρηκτα με τις πολλαπλές αποδόσεις που

διαθέτουν κάποιοι όροι, ένα ζήτημα για το οποίο παίρνει τη σκυτάλη η επόμενη παράγραφος.

5.4 Όροι με Πολλαπλές Αποδόσεις στα Ελληνικά

Σύμφωνα με τον Κελάνδρια (2007: 66)., κάθε όρος μπορεί να έχει μια σημασία σε ένα συγκεκριμένο κειμενικό περιβάλλον. Ειδικότερα, οι λέξεις δεν περιέχουν μόνο τη σημασία τους, αλλά διαδραματίζουν και «ρόλους» σε μια δεδομένη κατάσταση την οποία περιγράφει μια πρόταση (Yule, 2006: 102). Συνεπώς, ο μεταφραστής θα πρέπει να εντοπίσει τη σημασία των όρων, τον ρόλο που καλείται να διαδραματίσει μια λεξική μονάδα και να την εντάξει μέσα στο σημασιολογικό πλαίσιο του κειμένου, ήτοι το πλαίσιο του οικονομικού πεδίου. Ορισμένοι όροι μέσα στο οικονομικό κειμενικό περιβάλλον διαθέτουν διαφορετική σημασία, καθώς το ίδιο το συγκεκριμένο καθορίζει τη σημασία τους και όχι οι ίδιοι οι όροι. Όροι, λοιπόν, με πολλαπλές αποδόσεις χρήζουν της άπλετης προσοχής του μεταφραστή, που με ορθότητα θα πρέπει να εντοπίσει και να επιλέξει τις ανάλογες αποδόσεις.

Σε πρακτικό επίπεδο, εντός του κειμένου κάποιοι από τους όρους με παραπάνω από μια απόδοση στην ελληνική είναι οι εξής: *institutions, channels, cuts, arrangement*, και αποδοθήκαν ως εξής: *θεσμικά όργανα/ιδρύματα, δίαυλοι, περικοπές, διακανονισμός*.

Αξίζει, λοιπόν, να αναφερθεί ο όρος *institutions*, ο οποίος εντός της πρότασης “*when the EU institutions coordinated the European response to the poisoning of the former Russian double agent Sergei Skripal*” μεταφράζεται ως θεσμικά όργανα της ΕΕ και όχι ως ιδρύματα της ΕΕ, όπως θα μπορούσε επίσης να αποδοθεί. Στον αντίποδα, στην πρόταση “*and voting rights in institutions like the IMF, the OECD and the WTO*” ο ίδιος όρος αποδίδεται ως *ιδρύματα*, αφού διαφοροποιείται το συγκεκριμένο πλαίσιο. Συνεπώς, χρησιμοποιήθηκαν και οι δύο αποδόσεις του όρου εντός του κειμένου.

Επιπρόσθετα, αναφορικά με τον όρο *arrangement* υπάρχουν αποδόσεις όπως *συμφωνία, διάταξη, ρύθμιση, σύνθεση, διακανονισμός*. Ενδεχομένως οι προαναφερθείσες μεταφράσεις του όρου να μοιάζουν ολίγον τι συνώνυμες, στην πραγματικότητα θα ήταν σφάλμα του μεταφραστή να χρησιμοποιηθούν όλες στο σύνολο τους.

Κατ’ ακολουθίαν, ο μεταφραστής οφείλει να διαθέτει όλες εκείνες τις γνώσεις που θα του επιτρέπουν να διαχειρίζεται με ορθό τρόπο τόσο τη γλώσσα αφετηρίας όσο και τη γλώσσα αφίξεως.

5.5 Έλλειψη ισοδυναμίας πάνω στο επίπεδο της λέξης

Η Baker (1992) διακρίνει την ισοδυναμία σε πέντε επίπεδα μεταξύ των οποίων βρίσκεται η *ισοδυναμία σε λεξικό επίπεδο, η ισοδυναμία πάνω από το λεξικό επίπεδο, η γραμματική ισοδυναμία, η κειμενική ισοδυναμία και η πραγματολογική ισοδυναμία*. Κατά τη διαδικασία της μετάφρασης ενός συγκεκριμένου κειμένου ο μεταφραστής θα επικεντρωθεί στην αποκωδικοποίηση του γλωσσικού στοιχείου που μεταφέρει το νόημα. Την μικρότερη νοηματική μονάδα αποτελεί η λέξη. Στο τρίτο κεφάλαιο του

βιβλίου της *In Other Words* η ίδια εξετάζει τις κατηγορίες των λεξικών προτύπων υπό δύο πρίσματα, των *συμφράσεων* και των *ιδιωματικών και πάγιων εκφράσεων*.

5.5.1 Συμφράσεις

Οι συμφράσεις ορίζονται ως *οι σημασιολογικά αυθαίρετοι περιορισμοί, οι οποίοι δεν ακολουθούν την προτεινόμενη σημασία της λέξης*. Ασχολούνται με τον τρόπο που συνδυάζονται οι λέξεις μεταξύ τους, ο τρόπος με τον οποίο έχουν τη δυνατότητα να διαφέρουν στην εκάστοτε γλώσσα και να είναι διαφανείς σε μια σημασία. Οι συμφράσεις κάθε γλώσσας έχουν μοναδικά νοήματα και η ορθή μεταφορά τους από τη μία γλώσσα στην άλλη είναι κατεξοχήν χρέος του μεταφραστή, ο οποίος μπορεί πολύ εύκολα σε ένα κείμενο-πηγή να τις παρερμηνεύσει εξαιτίας της μητρικής του γλώσσας. Άλλα προβλήματα τα οποία ενδεχομένως να δημιουργηθούν κατά τη μεταφραστική διαδικασία είναι σύμφωνα με την Baker η αντιπαράθεση μεταξύ ακρίβειας και φυσικότητας, οι ιδιότυπες βάσει κουλτούρας συμφράσεις, οι στερεότυπες εκφράσεις για τις οποίες δεν υπάρχει ισοδύναμο.

Επιγραμματικά, στο κείμενο αφετηρίας εντοπίστηκαν διάφορες συμφράσεις μεταξύ των οποίων είναι και η σύμφραση *serves the interests*. Πρόκειται για μια σύμφραση που αποδόθηκε με την αντίστοιχη ελληνική *εξυπηρετεί τα συμφέροντα*, η οποία σαφώς είναι διαδεδομένη στη γλώσσα-στόχος. Σύμφωνα με την Baker μια σύμφραση μπορεί να υφίσταται ακόμη και στην περίπτωση που υπάρξει τροποποίηση της γραμματικής και συντακτικής της σειράς. Στο προηγούμενο δείγμα σύμφρασης δηλαδή θα μπορούσε να σταθεί η φράση εναλλακτικά ως *serving interests*, *serving the interests*, *interests served by*.

Επιπρόσθετα, ακόμη μια σύμφραση που υπογραμμίστηκε στο πρωτότυπο κείμενο αφορούσε τη λέξη *cooperation*. Η συγκεκριμένη λεξική μονάδα συνδυάστηκε εντός του κειμένου διάφορους συνδυασμούς ρηματικών και ονοματικών τύπων, διαμορφώνοντας πολλές νέες συμφράσεις. Επί παραδείγματι συνδυάστηκε με τους τύπους *expand cooperation*, *organizing cooperation*, *scale back cooperation* όπου οι αντίστοιχες ελληνικές αποδόσεις είναι *επεκτείνουν τη συνεργασία*, *διαμόρφωση της συνεργασίας*, *περιόρισε τη συνεργασία*.

5.5.2 Ιδιωματικές και Πάγιες Εκφράσεις

Κατά τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας, ο μεταφραστής οφείλει να αναγνωρίσει εάν οι συμφράσεις που εντοπίζει αποτελούν ιδιωματικές και πάγιες εκφράσεις ή εάν πρόκειται για έναν απλό συνδυασμό λέξεων. Και τα δύο είδη εκφράσεων, ιδιωματικές και πάγιες, δεν επιτρέπουν σχεδόν καθόλου την παρέμβαση και την παραλλαγή στον σχηματισμό τους. Η διαφορά τους έγκειται μονάχα στη διαφάνεια των νοημάτων που θέλουν να αποδώσουν. Ήτοι πολλές φορές η σημασία των πάγιων εκφράσεων είναι περισσότερο εμφανής αφού δύναται εάν απομονωθούν κάποια από τα στοιχεία τους να υπάρξει νόημα, κάτι που δεν συμβαίνει με τις ιδιωματικές καθώς η συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας συχνά δεν το επιτρέπει. Αδιαμφισβήτητο, ένας φυσικός ομιλητής της εκάστοτε γλώσσας είναι σε θέση να

αναγνωρίζει και να χειρίζεται με μεγαλύτερη ευχέρεια διάφορες ιδιωματικές και πάγιες εκφράσεις συγκριτικά με έναν μεταφραστή ο οποίος δυσκολεύεται να εντοπίσει το φάσμα των αποχρώσεων τους. Για αυτό το λόγο ο ίδιος ο μεταφραστής χρειάζεται να ανατρέξει σε συγγράμματα, μονόγλωσσα λεξικά, βάσεις δεδομένων ή ακόμη καλύτερα να έρθει ο ίδιος σε επαφή με φυσικούς ομιλητές της γλώσσας-πηγή που θα τον βοηθήσουν να κατανοήσει αρχικά και στη συνέχεια να αποδώσει τις πάγιες ή ιδιωματικές εκφράσεις που επιθυμεί. Σαφώς, το γνωσιακό υπόβαθρο του μεταφραστή, η εμπειρία του στη μεταφραστική διαδικασία και η γενικότερη ικανότητα του να εντοπίζει τις συμφράσεις μέσα σε ένα συγκεκριμένο, διαδραματίζει μείζονα ρόλο για την αποκωδικοποίηση των συγκεκριμένων εκφράσεων.

Συνεπώς, τα ζητήματα που εγείρονται γύρω από την ερμηνεία των εκφράσεων είναι ποικίλά, εκείνο όμως απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή είναι ο τρόπος απόδοσης τους. Η Baker προτείνει κάποιες στρατηγικές που στοχεύουν στη μετάφραση των πάγιων και ιδιωματικών εκφράσεων, οι οποίες δεν είναι άλλες από τις εξής:

-χρήση μιας έκφρασης, η οποία αποδίδει το ίδιο νόημα και αποτελείται από τα ίδια λεξικά στοιχεία της γλώσσας-πηγή

-χρήση μιας έκφρασης, η οποίας αποδίδει κατά προσέγγιση το ίδιο νόημα, δεν αποτελείται όμως από τα ίδια λεξικά στοιχεία της γλώσσας-πηγή

-απόδοση της έκφρασης μέσω παράφρασης

-παράλειψη της έκφρασης

Ως εκ τούτου, η ορθή επιλογή των αποδόσεων και η διατήρησης της τυπικής φρασεολογίας της γλώσσας-στόχος συμβάλλει στην αναγνωσιμότητα, την αμεσότητα και τον παλμό που θέλει να μεταδώσει το κείμενο αφίξεως.

Βάσει των όσων προαναφέρθηκαν, στο πρωτότυπο κείμενο εντοπίστηκαν πάγιες εκφράσεις όπως *at this juncture, made it clear, all in all*, των οποίων η σημασία είναι έκδηλη και δεν υπήρξε δυσκολία κατά τη μετάφραση τους· *στην παρούσα φάση, κατέστησε σαφές, ως επί το πλείστον*. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί πως υπήρχαν διάφορες συνώνυμες αποδόσεις στην γλώσσα αφίξεως, επιλέχθηκαν όμως οι συγκεκριμένες βάσει του συγκεκριμένου και των επιθυμητών υφολογικών προσεγγίσεων.

Στον αντίποδα, μειωμένη ήταν η χρήση ιδιωτισμών στο κείμενο-πηγή, γεγονός που αναμφίβολα βοήθησε τη μεταφραστική διαδικασία, καθώς μειωμένες ήταν και πιθανότητες εσφαλμένης μεταφοράς νοήματος. Αναλυτικότερα, ένας από τους ιδιωτισμούς, ο οποίος εντοπίστηκε στο κείμενο αφετηρίας και γενικότερα συναντάται συχνά στην οικονομική γλώσσα είναι η φράση *keep at arm's length*. Σε μια υποθετική κατά λέξη μετάφραση του εν λόγω ιδιωτισμού, η απόδοση του θα ήταν *ως κρατάω στο μήκος των χεριών*. Σαφώς μια τέτοια μετάφραση δεν θα ήταν σημασιολογικά ορθή και θα ήταν μη αποδεκτή από τον δέκτη του κειμένου-αφίξεως. Κατά συνέπεια, απαιτήθηκε η έρευνα και η κατανόηση του όρου προκειμένου να μεταφερθεί το σημασιολογικό φορτίο της φράσης στη γλώσσα-στόχος.

Μεταφράστηκε, λοιπόν, ως *θα κρατήσει (το ΗΒ) υπό συνθήκες πλήρους ανεξαρτησίας*, κάνοντας χρήση μιας έκφρασης που δεν αποτελείται από τα ίδια λεξικά στοιχεία της γλώσσας-πηγή, αποδίδοντας όμως το ίδιο νόημα.

Αξία αναφοράς είναι ακόμη μια ιδιωματική φράση της οποίας η προέλευση είναι ελληνική. Αναφέρομαι στη φράση *divide and rule*, η οποία είναι ευρέως γνωστή ως *διαίρει και βασίλευε*, που διατυπώθηκε πρώτη φορά από τον Φίλιππο Β' τον Μακεδόνα. Αναμφίβολα, στη συγκεκριμένη περίπτωση έχει υπάρξει κατά λέξη μετάφραση διατηρώντας τα ίδια λεξικά στοιχεία στη γλώσσα-πηγή.

Συνοψίζοντας, είναι πασιφανές πως ο μεταφραστής με μεγάλη προσοχή οφείλει να διυλίζει τις λεξιλογικές και γραμματικές σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα στο κείμενο, να εντοπίσει και να προσδιορίσει τις συμφράσεις και τις πάγιες και ιδιωματικές εκφράσεις και έτσι να αποφύγει παραπατήματα κατά τη μεταφραστική διαδικασία.

5.5.3 Πολιτισμικές Διαφοροποιήσεις

Όσον αφορά τα γλωσσικά στοιχεία και χαρακτηριστικά της γλώσσας των οικονομικών επιστημών και τη μετάφρασή τους, πρέπει να τονιστεί ότι, όχι μόνο το κάθε είδος κειμένου, αλλά και κάθε κείμενο ξεχωριστά μπορεί να παρουσιάζει τις δικές του ιδιαίτερες δυσκολίες που εξαρτώνται από πολλούς και διάφορους παράγοντες. Ένας τέτοιος είναι οι πολιτισμικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα (Παριανού 2004: 380-1). Όσον αφορά τα πολιτισμικά ζητήματα που αναγείρονται κατά τη διάρκεια μεταφοράς από τη μια γλώσσα στην άλλη, κρίνεται απολύτως απαραίτητη η γνώση του κυβερνητικού σώματος της κάθε χώρας. Επί παραδείγματι, στο κείμενο αφετηρίας που ασχολείται με το κυβερνητικό σύστημα του ΗΒ, το οποίο σαφώς διαφέρει από το αντίστοιχο ελληνικό, εντοπίζεται το κοινοβουλευτικό σώμα της *Βουλής των Κοινοτήτων* ως *House of Commons*. Πρόκειται για έναν όρο που συναντάται μόνο στο βρετανικό πολιτικό σύστημα, αφού μαζί με τη Βουλή των Λόρδων συγκροτούν το Κοινοβούλιο του ΗΒ. Για την ελληνική του απόδοση, έχει επιλεχθεί η κατά λέξη μετάφραση.

6. Συμπέρασμα

Εν κατακλείδι, όλες οι θεωρίες που διατυπώθηκαν παραπάνω αποτελούν ένα υλικό, που εάν ο μεταφραστής το χρησιμοποιήσει ορθά και παραμείνει πιστός στο πακέτο των μεταφραστικών του οδηγιών, θα μπορέσει να δημιουργήσει ένα λειτουργικό κείμενο στη γλώσσα αφίξεως. Σε μια απόπειρα παραλληλισμού της μεταφραστικής διαδικασίας, αυτός θα ήταν με το άθλημα της τοξοβολίας και οι μεταφραστές με τους τοξότες, οι οποίοι θα πρέπει να διαθέτουν στη φαρέτρα τους όλα τα γνωστικά και βιωματικά εφόδια που εάν τα ευθυβολήσουν θα οδηγηθούν στο στόχο τους. Μολαταύτα παρότι όλοι οι τοξότες διαθέτουν βέλη, λίγοι είναι εκείνοι που όταν τα εκτοξεύσουν πετυχαίνουν το στόχο.

7. Βιβλιογραφία

Arntzt, R. & Picht, H. (1982). *Einführung in die übersetzungsbezogene Terminologiearbeit*.

Baker, M. (1992). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London: New York: Routledge.

Baker, M. (1998). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge.

Cronin, M. (2007). *Μετάφραση και Παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα: Εκδόσεις Διάυλος (πρόλογος, σχόλια, μετάφραση Παναγιώτης Κελάνδριας).

Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London: Routledge.

Nord, C. (1993). Äpfel und Birnen? Überlegungen zur Methode eines funktionalen Textsortenvergleichs am Beispiel spanischer, französischer und deutscher Buchtitel. Στο: Seel, O. (2015): *Εισαγωγή στη γενική μετάφραση*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/2568>.

Nord, C. (1997/2014). *Η μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα: εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις*. Τίτλος πρωτοτύπου: *Translating as a purposeful activity – Functionalist approaches explained*, μτφρ.-προσαρμογή Σίμος Π. Γραμμενίδης, Δέσποινα Δ. Λάμπρου. Αθήνα: Διάυλος.

Nord, C. (2007). *Übersetzungstypen - Übersetzungsverfahren: Ein paar neue Gedanken zu einem uralten Thema*. Στο: Παριανού, Α. (2007): *Η ανάγκη της λειτουργικής προσέγγισης στη μετάφραση ειδικών κειμένων*. Εισήγηση στο συνέδριο Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία, Αθήνα, 1-3 Νοεμβρίου 2007.

Nord, C. (2014). *Η μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα. Εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις* (Μτφ. Σ. Γραμμενίδης-Δ. Λάμπρου). Αθήνα: Διάυλος.

Orwell, G. (1946). "Politics and the English Language". London: Penguin. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://archive.org/details/PoliticsAndTheEnglishLanguage>

Seel, O. (2015). *Εισαγωγή στη γενική μετάφραση*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://hdl.handle.net/11419/2568>.

Snell-Hornby M. (1988) *Translation studies as an independent discipline*, στον τόμο *Translation Studies. An Integrated Approach*, Amsterdam: John Benjamins

Trosborg, A. (ed.) *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins.

Βλαχόπουλος, Σ. (2015). *Διαπολιτισμική επικοινωνία στην οικονομία*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://hdl.handle.net/11419/208>.

Γραμμενίδης, Σ., Δημητρούλια, Ξ., Κουρδής, Ε., Λουπάκη, Ε., Φλώρος, Γ. (2015). *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της μετάφρασης*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://hdl.handle.net/11419/3901>.

Κελάνδριας, Π. (2007). *Η μετάφραση των οικονομικών κειμένων. Μία λειτουργική προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Δίαυλος.

Κελάνδριας, Π. (2009). *Η ορολογική ασάφεια των οικονομικών κειμένων ως μεταφραστικό πρόβλημα, Εισήγηση στο συνέδριο Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία*, Αθήνα. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:

http://www.eleto.gr/download/Conferences/7th%20Conference/7th_31-15-KelandriasPanayotis_Paper_V03.pdf

Κεντρωτής, Γ. (1996). *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*. Αθήνα: Εκδόσεις Δίαυλος.

Κεραμίδας, Γ. Σ. (2015). *Ζητήματα ορολογίας στην τεχνική μετάφραση*. Αθήνα: Εκδόσεις Δίαυλος

Μεντζελόπουλος, Θ. (2009). *Ορολογία και Μετάφραση – Οι μεταφραστικές πρακτικές και η αντιμετώπιση της αγγλικής γλώσσας ως ορολογικής lingua franca στις Οικονομικές επιστήμες*. Αθήνα. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:

http://www.eleto.gr/download/Conferences/7th%20Conference/7th_33-06-MentzelopoulosThanos_Paper_V04.pdf

Παριανού, Α. (2007). *Η ανάγκη της λειτουργικής προσέγγισης στη μετάφραση ειδικών κειμένων*. Εισήγηση στο συνέδριο Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία, Αθήνα, 1-3 Νοεμβρίου 2007. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:

http://www.eleto.gr/download/Conferences/6th%20Conference/6th_30-25-ParianouAnastasiaPaper_V04.pdf

Τσίγκου, Μ. (2011-2012). *ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΜΕ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΖΕΥΓΟΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ – ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:

http://dflti.ionio.gr/sites/default/files/Tsigou03_0.pdf